

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

21. září 2006 *

Obsah

Skutkový základ sporu	I - 8771
Žaloba k Soudu a napadený rozsudek	I - 8774
Návrhová žádání účastníků řízení před Soudním dvorem	I - 8775
Důvody kasačního opravného prostředku	I - 8776
Ke kasačnímu opravnému prostředku	I - 8777
K prvnímu důvodu opravného prostředku, vycházejícímu z porušení zásady přiměřené lhůty	I - 8777
Argumentace účastníků řízení	I - 8777
Závěry Soudního dvora	I - 8782
Ke druhému důvodu kasačního opravného prostředku, vycházejícímu z údajného nepřihlédnutí k důkazu ve prospěch obhajoby ve správním řízení z doby po písemném varování	I - 8789
Argumentace účastníků řízení	I - 8789
Závěry Soudního dvora	I - 8790
— Úvodní poznámky	I - 8790
— Přezkum druhého důvodu kasačního opravného prostředku	I - 8791
Ke třetímu důvodu kasačního opravného prostředku, vycházejícímu ze závěrů, které učinil Soud ve vztahu k důkazu předloženému Komisí, pokud jde o trvání kolektivního systému exkluzivity	I - 8793
Argumentace účastníků řízení	I - 8793
Závěry Soudního dvora	I - 8795

* Jednací jazyk: nizozemština.

Ke čtvrtému důvodu kasačního opravného prostředku, vycházejícímu ze závěrů učiněných Soudem, pokud jde o jednání ve vzájemné shodě v cenové oblasti I - 8799

K první části čtvrtého důvodu opravného prostředku, týkající se kvalifikace jednání ve vzájemné shodě v cenové oblasti jakožto představujícího jediné pokračující protiprávní jednání I - 8799

— Argumentace účastníků řízení I - 8799

— Závěry Soudního dvora I - 8800

Ke druhé části čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku, týkající se standardních slev pro prodej elektrotechnického instalačního materiálu školám I - 8802

— Argumentace účastníků řízení I - 8802

— Závěry Soudního dvora I - 8803

Ke třetí části čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku, týkající se praktik v rámci komise k výrobkům „dráty a kabely“ a údajných dalších případů výměny informací I - 8805

— Argumentace účastníků řízení I - 8805

— Závěry Soudního dvora I - 8806

Ke čtvrté části čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku, týkající se závazného rozhodnutí o pevných cenách a rozhodnutí o publikacích I - 8809

— Argumentace účastníků řízení I - 8809

— Závěry Soudního dvora I - 8811

K páté části čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku, týkající se toho, že FEG zaslalo svým členům cenová doporučení I - 8814

— Argumentace účastníků řízení I - 8814

— Závěry Soudního dvora I - 8817

K pátému důvodu kasačního opravného prostředku, vycházejícímu z toho, že rozšíření kolektivního systému exkluzivity bylo přičteno FEG I - 8819

Argumentace účastníků řízení I - 8819

Závěry Soudního dvora I - 8821

I - 8767

K šestému důvodu kasačního opravného prostředku, vycházejícímu z určení délky trvání protiprávních jednání přičítaných Komisí sdružení FEG	I - 8824
Argumentace účastníků řízení	I - 8824
Závěry Soudního dvora	I - 8825
K sedmému důvodu kasačního opravného prostředku, týkajícímu se návrhu na snížení částky pokuty	I - 8825
Argumentace účastníků řízení	I - 8825
Závěry Soudního dvora	I - 8827
K nákladům řízení	I - 8829

Ve věci C-105/04 P,

jejímž předmětem je kasační opravný prostředek na základě článku 56 statutu Soudního dvora, podaný dne 26. února 2004,

Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied, se sídlem v Haagu (Nizozemsko), zastoupené E. Pijnackerem Hordijkem a M. De Gravem, advocation,

účastník řízení podávající kasační opravný prostředek (navrhovatel),

příčemž dalšími účastníky řízení jsou:

Technische Unie BV, se sídlem v Amstelveen (Nizozemsko), zastoupená P. Bosem
a C. Hubertem, advocaten,

žalobkyně v prvním stupni,

Komise Evropských společenství, zastoupená W. Wilsem, jako zmocněncem, ve
spolupráci s H. Gilliamsem, advocaat, s adresou pro účely doručování
v Lucemburku,

žalovaná v prvním stupni,

CEF City Electrical Factors BV, se sídlem v Rotterdamu (Nizozemsko),

CEF Holdings Ltd, se sídlem v Kenilworth (Spojené království),

zastoupené J. Stuyckem, C. Vinken-Geijselaersem a M. Poelmanem, advocaten,
s adresou pro účely doručování v Lucemburku,

vedlejší účastnice řízení v první stupni,

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení P. Jann, předseda senátu, K. Schiemann (zpravodaj), N. Colneric, E. Juhász a E. Levits, soudci,

generální advokátka: J. Kokott,
vedoucí soudní kanceláře: M. Ferreira, vrchní rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 22. září 2005,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 8. prosince 2005,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Svým kasačním opravným prostředkem se Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied (Nizozemské federativní sdružení pro velkoobchod v elektrotechnice, dále jen „FEG“) domáhá zrušení rozsudku Soudu prvního stupně Evropských společenství ze dne 16. prosince 2003, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied a Technische Unie v. Komise (T-5/00 a T-6/00, Recueil, s. II-5761, dále jen

„napadený rozsudek“), nebo alespoň zrušení tohoto rozsudku, pokud jde o věc T-5/00, jímž Soud zamítl jeho žalobu, kterou se domáhalo zrušení rozhodnutí Komise 2000/117/ES ze dne 26. října 1999 v řízení podle článku 81 Smlouvy o ES [Věc IV/33.884 – Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied a Technische Unie (FEG a TU)] (Úř. věst. 2000, L 39, s. 1, dále jen „sporné rozhodnutí“).

Skutkový základ sporu

- 2 Dne 18. března 1991 společnost CEF Holdings Ltd, velkoobchodník s elektrotechnickým materiálem, usazená ve Spojeném království, jakož i její dceřiná společnost CEF City Electrical Factors BV, zřízená za účelem proniknutí uvedené společnosti na nizozemský trh (dále společně jen „CEF“), podaly Komisi Evropských společenství stížnost ohledně problémů se zásobováním, jimž v Nizozemsku čelily.

- 3 Tato stížnost se týkala tří sdružení podniků působících na nizozemském trhu s elektrotechnikou. Kromě FEG se jednalo o Nederlandse Vereniging van Alleenvertegenwoordigers op Elektrotechnisch Gebied (Nizozemské sdružení výhradních zástupců v oblasti elektrotechniky, dále jen „NAVEG“) a o Unie van de Elektrotechnische Ondernemers (Svaz elektrotechnických podniků, dále jen „UNETO“).

- 4 V uvedené stížnosti CEF vytýkala těmto třem sdružením a jejich členům, že uzavřeli kolektivní vzájemně exkluzivní dohody na všech stupních odvětví distribuce elektrotechnického materiálu v Nizozemsku, což učinilo takřka nemožným, aby na nizozemský trh pronikl velkoobchodník s elektrotechnickým materiálem, který

nebyl členem FEG. Výrobci a jejich obchodní zástupci či dovozci tak dodávali elektrotechnický materiál pouze členům FEG a podniky zabývající se elektroinstalačními pracemi nakupovaly pouze u nich.

- 5 Později, v letech 1991 a 1992, CEF rozšířila dosah své stížnosti tím, že upozornila na dohody uzavřené mezi FEG a jeho členy ohledně cen a cenových snížení, na dohody směřující k zabránění účasti na některých projektech, jakož i na vertikální cenové dohody mezi některými výrobci elektrotechnického materiálu a velkoobchodníky, kteří jsou členy FEG.

- 6 Komise poté, co dne 16. září 1991 zaslala písemné varování FEG a jeho členům (dále jen „písemné varování“), jakož i několik žádostí o informace tomuto sdružení, a po šetřeních provedených svými útvary, jejichž předmětem byla údajná jednání ve vzájemné shodě ze strany členů FEG, oznámila dne 3. července 1996 FEG a sedmi z jeho členů, mezi nimiž byla Technische Unie BV (dále jen „TU“), své námitky. Dne 19. listopadu 1997 proběhlo slyšení za přítomnosti všech adresátů oznámení námitek, jakož i CEF.

- 7 Dne 26. října 1999 Komise přijala sporné rozhodnutí, v němž je určeno, že:
 - FEG porušilo čl. 81 odst. 1 ES tím, že na základě dohody uzavřené s NAVEG, jakož i na základě jednání ve vzájemné shodě s dodavateli nezastoupenými v posledně uvedeném sdružení, zavedlo kolektivní systém exkluzivity, jehož cílem bylo zabránit dodávkám podnikům nepatřícím do FEG (článek 1 sporného rozhodnutí);

- FEG porušilo čl. 81 odst. 1 ES tím, že přímo i nepřímo omezilo schopnost svých členů určovat volným a nezávislým způsobem jejich prodejní ceny, a to na základě závazných rozhodnutí o pevných cenách a, pokud jde o publikace, šířením u svých členů doporučení týkajících se hrubých a čistých cen, jakož i zpřístupněním svým členům fóra umožňujícího jim vést diskuze o cenách a slevách (článek 2 sporného rozhodnutí);

 - TU porušila čl. 81 odst. 1 ES tím, že se aktivně podílela na protiprávních jednáních uvedených v člancích 1 a 2 sporného rozhodnutí (článek 3 tohoto rozhodnutí).
- 8 Za protiprávní jednání uvedená v předchozím bodě byla FEG uložena pokuta ve výši 4,4 milionu eur a TU pokuta ve výši 2,15 milionu eur (článek 5 sporného rozhodnutí).
- 9 Vzhledem ke značné délce trvání řízení (102 měsíců) však Komise ze svého vlastního podnětu rozhodla o snížení částky pokuty o 100 000 eur. Sporné rozhodnutí v tomto ohledu uvádí:

„(152) [...] Komise připouští, že délka trvání řízení v projednávané věci, které bylo zahájeno v roce 1991, byla značná. Příčiny tohoto stavu jsou různé a jsou přičitatelné jak Komisi, tak i účastníkům řízení. V rozsahu, v němž toto může být vytýkáno Komisi, uznává Komise svou odpovědnost v tomto ohledu.

(153) Z tohoto důvodu Komise snižuje částku pokuty [ze 4,5 milionu] na 4,4 milionu eur, pokud jde o FEG, a [z 2,25 milionu] na 2,15 milionu eur, pokud jde o TU.“

Žaloba k Soudu a napadený rozsudek

- 10 Návrhem doručeným Soudu dne 14. ledna 2000 (T-5/00) FEG podalo žalobu, jejímž hlavním návrhovým žádáním se domáhalo zrušení sporného rozhodnutí a podpůrně pak zrušení jeho čl. 5 odst. 1 nebo dále podpůrně snížení částky pokuty, jež mu byla uložena, na 1 000 eur.
- 11 Návrhem doručeným Soudu téhož dne (T-6/00) TU podala žalobu mající stejný předmět jako žaloba FEG.
- 12 Předseda prvního senátu Soudu usnesením ze dne 16. října 2000 povolil vedlejší účastenství CEF na podporu návrhových žádání Komise.
- 13 Žaloby FEG a TU, které byly spojeny pro účely ústní části řízení a rozsudku, byly napadeným rozsudkem zamítnuty. FEG a TU bylo uloženo, že ponесou vlastní náklady řízení, jakož i náklady řízení Komise a vedlejších účastníků řízení v prvním stupni v každé z věcí, které žalobci zahájili.

Návrhová žádání účastníků řízení před Soudním dvorem

14 Ve svém kasačním opravném prostředku FEG navrhuje, aby Soudní dvůr:

- zrušil napadený rozsudek nebo jej zrušil alespoň v rozsahu, v němž se týká věci T-5/00, a sám rozhodl ve věci samé tak, že v plném rozsahu nebo částečně zruší napadený rozsudek nebo alespoň rozhodne o podstatném snížení pokuty, která mu byla uložena;

- nebo podpůrně zrušil napadený rozsudek nebo jej zrušil alespoň v rozsahu, v němž se týká věci T-5/00, a vrátil věc Soudu;

- uložil Komisi náhradu nákladů řízení v obou stupních.

15 Komise navrhuje, aby Soudní dvůr:

- odmítl kasační opravný prostředek v plném rozsahu jako nepřijatelný nebo jej alespoň zamítl jako neopodstatněný;

- uložil FEG náhradu nákladů řízení.

Důvody kasačního opravného prostředku

- 16 Na podporu svého kasačního opravného prostředku se FEG dovolává sedmi důvodů vycházejících z porušení:
- zásady přiměřené lhůty v rozsahu, v němž Soud rozhodl, že nadměrná délka správního řízení nemá vést ke zrušení sporného rozhodnutí;
 - zásady presumpce nevinny a povinnosti uvést odůvodnění v rozsahu, v němž Soud neuznal některé písemnosti sepsané po zaslání písemného varování za důkazy ve prospěch obhajoby ve správním řízení;
 - článku 81 odst. 1 ES, jakož i povinnosti uvést odůvodnění v rozsahu, v němž Soud posoudil jako hodnověrné důkazy předložené Komisí, pokud jde o délku trvání údajného kolektivního systému exkluzivity;
 - článku 81 odst. 1 ES, jakož i povinnosti uvést odůvodnění v rozsahu, v němž Soud nepřezkoumal argumenty FEG týkající se cenových dohod nebo převzal tyto argumenty nesprávným způsobem;
 - povinnosti uvést odůvodnění, pokud jde o přičitatelnost sdružení FEG údajného rozšíření kolektivního systému exkluzivity na jiné dodavatele nežli členy NAVEG;

- čl. 15 odst. 2 nařízení Rady č. 17 ze dne 6. února 1962, prvního nařízení, kterým se provádějí články [81] a [82] Smlouvy (Úř. věst. 1962, 13, s. 204; Zvl. vyd. 08/01, s. 3), nebo zásady proporcionality při určování výše pokut a povinnosti uvést odůvodnění v rozsahu, v němž Soud odmítl argumenty, kterých se dovolávaly FEG a TU, pokud jde o délku trvání protiprávních jednání;

- čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 nebo zásady proporcionality při určování výše pokut a povinnosti uvést odůvodnění v rozsahu, v němž Soud rozhodl, že FEG a TU nepředložily žádnou skutečnost odůvodňující snížení pokuty, a to i navzdory nadměrně dlouhé délce trvání správního řízení.

Ke kasačnímu opravnému prostředku

K prvnímu důvodu opravného prostředku, vycházejícímu z porušení zásady přiměřené lhůty

Argumentace účastníků řízení

- 17 FEG tvrdí, že na základě obecné zásady práva Společenství je Komise při přijímání svých rozhodnutí povinna dodržovat přiměřenou lhůtu. Soud tuto zásadu nedodržel, když v bodě 94 napadeného rozsudku dospěl k závěru, že veškeré argumenty vycházející z porušení zásady přiměřené lhůty musejí být odmítnuty a že nadměrná délka trvání správního řízení nemá vést ke zrušení sporného rozhodnutí.

- 18 FEG uplatňuje, že podle ustálené judikatury je třeba rozlišovat mezi jednak stadiem vyšetřování, a jednak obdobím od oznámení námitek Komisí do přijetí jejího rozhodnutí.
- 19 Pokud jde o stadium vyšetřování, Soud v bodě 79 napadeného rozsudku nesprávně tvrdil, že pouhým prodloužením této fáze správního řízení jako takovým nemůže být způsoben zásah do práv obhajoby, jelikož v řízení v oblasti soutěžní politiky Společenství nejsou zúčastnění až do přijetí oznámení námitek předmětem žádného formálního obvinění.
- 20 Krom toho FEG zpochybňuje výklad judikatury Evropského soudu pro lidská práva, jak jej podává Soud, pokud jde o počátek běhu přiměřené lhůty uvedené v čl. 6 odst. 1 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950, kterážto lhůta podle Soudu „běží od okamžiku, kdy je osoba obviněna“ (bod 79 napadeného rozsudku).
- 21 FEG z uvedené judikatury dovozuje, že na rozdíl od toho, jak rozhodl Soud, počala přiměřená lhůta běžet buď v měsíci červnu roku 1991, ke kterémužto datu mu Komise zaslala první žádost o informace a informovala jej o obsahu stížnosti CEF, která byla k této žádosti přiložena a byla k ní podnětem, nebo nejpozději dne 16. září 1991, což je datum písemného varování Komise.
- 22 FEG mimoto tvrdí, že z bodu 87 napadeného rozsudku vyplývá, že si Soud neuvědomil povahu obtíží způsobených nadměrně dlouhou délkou trvání řízení. Poukazuje na nemožnost, za okolností tak dlouhého řízení, kontaktovat dotyčné osoby za účelem získání objasnění k některým bodům zápisů nebo ostatních

dokumentů týkajících se schůzí představenstev dotčených podniků, vzhledem k častým změnám v jejich vedení a personálu. Nejedná se o ztrátu písemných důkazů, jak to předestřel Soud v uvedeném bodě 87.

- 23 FEG mimoto podotýká, že jelikož ke skutkovým okolnostem došlo z větší části v tak vzdálené minulosti, že žádná z přímo zúčastněných osob si na ně nevzpomíná s dostatečnou přesností, je pro něj krajně obtížné, či dokonce nemožné, aby se účinně bránilo.
- 24 FEG konečně tvrdí, že Soud nesprávně zcela pominul zájem FEG na rychlém ukončení řízení, neboť tímto sporem bylo ohroženo přímo jeho přežití. Od přijetí sporného rozhodnutí FEG nemohl vyvíjet žádnou činnost a počet jeho členů poklesl ze 60 na 19.
- 25 Komise uplatňuje, že první důvod opravného prostředku spočívá na nesprávném výkladu bodu 79 napadeného rozsudku, když tento bod je nutno vykládat ve spojení s body 77 a 78, na něž navazuje.
- 26 Podle Komise Soud v bodě 77 napadeného rozsudku shledal, že první fáze správního řízení trvala nadměrně dlouho. Soud tak ve svém posouzení přiměřené, či nepřiměřené povahy doby, která uplynula mezi prvními úkony tohoto řízení a přijetím sporného rozhodnutí, zohlednil první fázi správního řízení.

27 Komise tvrdí, že Soud postupoval v souladu s judikaturou Soudního dvora, podle níž nepřiměřená délka trvání jednotlivých fází šetření nevede automaticky k porušení zásady přiměřené lhůty, když měl za to, že jak první, tak i druhá fáze správního řízení trvaly nadměrně dlouho, a když poté zkoumal, zda takovým překročením přiměřené lhůty došlo k zásahu do práv obhajoby FEG. Je rovněž nezbytné, aby dotyčné podniky prokázaly, že tato nepřiměřená délka trvání způsobila zásah do práva obhajoby (rozsudek ze dne 15. října 2002, *Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise*, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P až C-252/99 P a C-254/99 P, *Recueil*, s. I-8375, body 173 až 178).

28 V projednávané věci podle Komise FEG nepředložila přesvědčivý důkaz svého tvrzení, podle něhož nadměrná délka trvání správního řízení způsobila zásah do práv obhajoby. Komise se dovolává bodů 87 až 92 napadeného rozsudku, aby prokázala, že Soud v průběhu přezkumu otázky, zda jím zjištěná nepřiměřená délka trvání uvedeného řízení v projednávané věci poškozovala práva obhajoby FEG, zaměřil svou analýzu jak na první, tak na druhou fázi tohoto řízení. Soud odmítl jednu po druhé všechny okolnosti, jichž se FEG dovolávalo za účelem prokázání porušení práv obhajoby a toto odmítnutí bylo založeno buď na správných právních zjištěních, nebo na skutkových zjištěních, která nemohou být v rámci kasačního opravného prostředku znovu přezkoumávána.

29 Pokud jde o to, že FEG Soudu vytýká, že nepřihlédl k problémům, s nimiž se střetlo při shromažďování důkazů ve svůj prospěch z důvodu nadměrné délky trvání správního řízení, Komise odkazuje na bod 87 napadeného rozsudku, v němž se připomíná, že podniky jsou na základě obecné povinnosti obezřetlosti povinny dbát na to, aby v jejich účetnictví nebo archivech zůstaly řádně zachovány skutečnosti týkající se jejich činnosti, přičemž tato povinnost se uplatní a *fortiori* od okamžiku, kdy podnik obdrží žádost o informace nebo písemné varování.

- 30 Pokud jde o zájem FEG na rychlém průběhu řízení, Komise odkazuje na bod 80 napadeného rozsudku, v němž Soud výslovně potvrdil, že jakmile podnik obdržel oznámení námitek, má specifický zájem na tom, aby bylo toto stadium řízení vedeno ze strany Komise se zvláštní péčí, aniž by však došlo k zásahu do práv obhajoby. Komise uplatňuje, že Soud právě ve světle této skutečnosti následně přezkoumával, zda překročením přiměřené délky trvání řízení došlo k poškození práv obhajoby FEG.
- 31 Komise uzavírá, že první důvod opravného prostředku je zjevně nepřijatelný, jelikož usiluje o zpochybnění skutkového závěru učiněného Soudem, pokud jde o to, zda překročení přiměřené lhůty ztížilo FEG přípravu jeho obrany, a je zjevně neopodstatněný v rozsahu, v němž spočívá na nesprávném výkladu napadeného rozsudku.
- 32 CEF ve své odpovědi na sdělení opravného prostředku rovněž uplatňuje, že první důvod FEG spočívá na nesprávném výkladu napadeného rozsudku. Soud v rámci posouzení přiměřené lhůty právem zkoumal období počínající k datu žádosti o informace, tedy 25. července 1991.
- 33 Pokud jde o přiměřenou lhůtu a porušení práv obhajoby, CEF odkazuje na bod 49 rozsudku ze dne 17. prosince 1998, Baustahlgewebe v. Komise (C-185/95 P, Recueil, s. I-8417), aby tvrdila, že Soud nepoužil nesprávný právní pojem, když se domníval, že ačkoli první fáze správního řízení trvala nadměrně dlouho, zásada přiměřené lhůty nebyla porušena, pokud není prokázáno, že došlo k porušení práv obhajoby.

- 34 CEF se každopádně domnívá, že v projednávané věci se jedná o skutková zjištění Soudu, která nemohou být předmětem přezkumu Soudního dvora. První důvod kasačního opravného prostředku musí být tedy odmítnut jako nepřípustný nebo každopádně zamítnut jako neopodstatněný.

Závěry Soudního dvora

- 35 Dodržení přiměřené lhůty při vedení správních řízení v oblasti soutěžní politiky představuje obecnou zásadu práva Společenství, jejíž dodržování soud Společenství zajišťuje (rozsudky ze dne 18. března 1997, *Guérin automobiles v. Komise*, C-282/95 P, Recueil, s. I-1503, body 36 a 37, jakož i *Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise*, výše uvedený, body 167 až 171).
- 36 Je třeba ověřit, zda se Soud dopustil nesprávného právního posouzení, když odmítl argumenty vycházející z údajného porušení této zásady Komisí.
- 37 Na rozdíl od toho, co tvrdí FEG, Soud za účelem uplatnění zásady přiměřené lhůty provedl rozlišení mezi oběma fázemi správního řízení, tedy fází vyšetřování předcházející oznámení námitek a fází odpovídající zbývajícím částem správního řízení (viz bod 78 napadeného rozsudku).
- 38 Tento způsob postupu je naprosto v souladu s judikaturou Soudního dvora. V bodech 181 až 183 výše uvedeného rozsudku *Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise* Soudní dvůr zejména rozhodl, že správní řízení může vést k přezkumu dvou po sobě jdoucích období, z nichž každé odpovídá vlastní vnitřní

logice. První období, které probíhá až do oznámení námitek, počíná běžet k datu, kdy Komise, užívajíc pravomocí, které jí svěřil zákonodárce Společenství, přijme opatření, která znamenají výtku, že došlo k protiprávnímu jednání, a má Komisi umožnit, aby zaujala stanovisko, pokud jde o směřování řízení. Druhé období běží od oznámení námitek do přijetí konečného rozhodnutí. Má Komisi umožnit, aby se s konečnou platností vyslovila k vytykánému protiprávnímu jednání.

39 Poté, co rozlišil obě fáze správního řízení, přikročil Soud k přezkumu toho, zda se každá z nich vyznačovala, či nikoli nadměrnou délkou trvání.

40 Pokud jde o první fázi, Soud v bodě 76 napadeného rozsudku shledal, že mezi zasláním písemného varování FEG dne 16. září 1991 a šetřením, ke kterému bylo přikročeno dne 8. prosince 1994, byl značný časový odstup. Soud připustil, že taková délka trvání je nadměrná a je výsledkem nečinnosti přičitatelné Komisi.

41 Pokud jde o druhou fázi správního řízení, Soud v bodě 85 napadeného rozsudku poukázal na to, že od slyšení účastníků do vydání sporného rozhodnutí uplynulo zhruba 23 měsíců, přičemž taková délka trvání je značná, aniž by bylo možno přičítat za ni odpovědnost FEG a TU. Soud na základě toho učinil závěr, že Komise překročila lhůtu zpravidla nezbytnou k přijetí uvedeného rozhodnutí.

42 Jelikož zjištění nadměrné délky trvání řízení, aniž by bylo možno za ni přičítat odpovědnost FEG nebo TU, není samo o sobě dostačující k závěru, že došlo k porušení zásady přiměřené lhůty, Soud posoudil dopad takové délky trvání na

práva obhajoby FEG. Předpoklad tohoto přístupu vyplývá z bodu 74 napadeného rozsudku, v němž Soud rozhodl, že překročení přiměřené lhůty může představovat důvod pro zrušení pouze v případě rozhodnutí určujícího, že došlo k protiprávnímu jednání, pokud bylo prokázáno, že porušením této zásady došlo k zásahu do práv obhajoby dotyčných podniků. Podle Soudu mimo tuto specifickou hypotézu nedodržení povinnosti rozhodnout v přiměřené lhůtě nemá vliv na platnost správního řízení na základě nařízení č. 17.

⁴³ Použití tohoto kritéria pro účely zjištění porušení zásady přiměřené lhůty je naprosto legitimní. V rámci posouzení délky trvání řízení před Soudem Soudní dvůr totiž v bodě 49 výše uvedeného rozsudku *Baustahlgewebe v. Komise* rozhodl, že náznak, že délka trvání řízení měla vliv na řešení sporu, může vést ke zrušení napadeného rozsudku. Tentýž přístup lze zjistit ve sledu úvah Soudu, když měl za to, že nadměrná délka trvání řízení před Komisí má způsobit zrušení sporného rozhodnutí, pokud byla narušena práva obhajoby FEG, v kterémžto případě je nutně dán možný vliv na výsledek řízení.

⁴⁴ V důsledku toho je třeba posoudit rozbor provedený Soudem, pokud jde v této souvislosti o údajné porušení práv obhajoby FEG.

⁴⁵ Z napadeného rozsudku vyplývá, že tento rozbor se omezuje na posouzení dopadu nadměrné délky trvání druhé fáze správního řízení na výkon práv obhajoby FEG. Soud zejména v bodě 93 uvedeného rozsudku dospěl k závěru, že nadměrným prodloužením správního řízení po slyšení nebyla dotčena práva obhajoby FEG a TU.

- 46 Co se týče vyšetřovací fáze předcházející oznámení námitek Soud v bodě 79 napadeného rozsudku poukázal na to, že samotné prodloužení této fáze správního řízení nemohlo samo o sobě způsobit zásah do práv obhajoby, protože FEG a TU nebyly až do přijetí oznámení námitek předmětem žádného formálního obvinění.
- 47 Tento závěr je správný, jelikož Soud měl za to, že FEG a TU byly oficiálně informovány o protiprávních jednáních, která jim Komise na základě svých vlastních šetření vytýkala, až po zaslání oznámení námitek. Podklad sledu úvah Soudu tvoří myšlenka, že dotyčné podniky mohou plně uplatnit svá práva obhajoby až v průběhu druhé fáze správního řízení, zatímco během fáze předcházející oznámení námitek tomu tak není z toho důvodu, že Komise ještě nezformulovala vytýkané skutečnosti, pokud jde o údajná protiprávní jednání, která zjistila.
- 48 Nicméně zjištění učiněné Soudem v bodě 79 napadeného rozsudku nezohledňuje eventualitu, že nadměrná délka trvání vyšetřovací fáze mohla mít vliv na výkon práv obhajoby FEG v průběhu druhé fáze správního řízení, tedy po zaslání oznámení námitek.
- 49 Nadměrná délka trvání první fáze správního řízení může mít dopad na budoucí možnosti obrany dotyčných podniků, zejména oslabením účinnosti práv obhajoby, jsou-li uplatněna v druhé fázi řízení. Jak zdůraznila generální advokátka v bodě 129 svého stanoviska, čím více času totiž uplyne mezi takovým opatřením v rámci šetření, jakým bylo v projednávané věci zaslání písemného varování, a oznámením námitek, tím se stává pravděpodobnějším, že případné důkazy ve prospěch obhajoby, pokud jde o protiprávní jednání vytýkaná v tomto oznámení, již nebudou moci být shromážděny nebo budou moci být shromážděny jen s obtížemi, zvláště

pokud jde o svědky ve prospěch obhajoby, a to zejména z důvodu změn, ke kterým mohlo dojít ve složení vedení dotyčných podniků a pohybů jejich ostatního personálu. Ve svém rozboru zásady přiměřené lhůty Soud tuto stránku uplatnění uvedené zásady dostatečně nezohlednil.

- 50 Jelikož dodržování práv obhajoby, což je zásada, jež byla v judikatuře Soudního dvora opakovaně zdůrazněna jakožto zásada základní (viz zejména rozsudek ze dne 9. listopadu 1983, *Michelin v. Komise*, 322/81, Recueil, s. 3461, bod 7), má v takových řízeních, jako je řízení v projednávané věci, klíčový význam, je důležité zabránit tomu, aby tato práva mohla být nenapravitelně narušena z důvodu nadměrné délky trvání vyšetřovací fáze a aby tato délka trvání mohla být na překážku provádění důkazů majících vyvrátit existenci jednání, která mohou zakládat odpovědnost dotčených podniků. Z tohoto důvodu nesmí být přezkum případné překážky výkonu práv obhajoby omezen na samotnou fázi, během níž tato práva působí plné účinky, a sice na druhou fázi správního řízení. Posouzení zdroje případného oslabení účinnosti práv obhajoby se musí vztahovat na toto řízení jako celek s ohledem na celou dobu jeho trvání.
- 51 Soud se tak dopustil nesprávného právního posouzení v rozsahu, v němž v napadeném rozsudku omezil dosah přezkumu údajného porušení práv obhajoby z důvodu nadměrné délky trvání správního řízení pouze na druhou fázi tohoto řízení. Opomenul přezkoumat, zda nadměrnou délkou trvání celého správního řízení, tedy včetně fáze předcházející oznámení námitek, přičitatelnou Komisi, mohly být dotčeny budoucí možnosti obhajoby TU a FEG, a zda posledně uvedené sdružení zejména tuto skutečnost jednoznačně prokázalo.
- 52 Z toho vyplývá, že první důvod kasačního opravného prostředku FEG musí být přijat v rozsahu, v němž je založen na nesprávném právním posouzení při uplatnění zásady přiměřené lhůty. V důsledku toho musí být napadený rozsudek zčásti zrušen v rozsahu, v němž rozhodl, že prodloužení první fáze správního řízení nemohlo samo o sobě způsobit zásah do práv obhajoby FEG.

- 53 V souladu s článkem 61 prvním pododstavcem statutu Soudního dvora, pokud je kasační opravný prostředek opodstatněný, Soudní dvůr zruší rozhodnutí Soudu. Soudní dvůr pak může sám vydat konečné rozhodnutí ve věci, pokud to soudní řízení dovoluje, nebo věc vrátit zpět Soudu k rozhodnutí.
- 54 Jelikož v projednávané věci otázka údajného porušení práv obhajoby, zkoumaná s ohledem na nadměrnou délku trvání správního řízení, již byla diskutována v prvním stupni, a FEG tak měla možnost uplatnit své argumenty v tomto ohledu, je Soudní dvůr s to rozhodnout ve věci samé.
- 55 FEG ve své žalobě k Soudu tvrdí, že porušení přiměřené lhůty způsobilo porušení práv obhajoby. Z důvodu plynutí času se totiž FEG setkávalo se stále většími obtížemi získat informace, pokud jde o Komisi vytýkané skutečnosti. Naprostá většina osob, které v době, jíž se týkalo šetření Komise, byly součástí vedení tohoto sdružení, již celé roky nezasedá v jeho řídicích orgánech a někteří bývalí členové vedení již od té doby uplatnili nárok na důchod nebo působí v zahraničí a nemohou již být kontaktováni za účelem poskytnutí upřesňujících informací.
- 56 V tomto ohledu je namístě poukázat na to, že argumentace, jíž se FEG dovolává na podporu údajného porušení práv obhajoby, má abstraktní a nepřesnou povahu. Přitom aby FEG prokázalo porušení těchto práv, včetně z důvodu nadměrné délky trvání vyšetřovací fáze, příslušelo mu prokázat, že k datu oznámení námitek, a sice k 3. červenci 1996, byly jeho možnosti vyvrátit Komisi vytýkané skutečnosti omezené z důvodů vyplývajících ze skutečnosti, že první fáze správního řízení trvala nepřiměřeně dlouho.

- 57 V projednávané věci FEG ve své žalobě k Soudu opomenulo upřesnit osoby, které v tomto sdružení pracovaly a jejichž odchod mu měl znemožňovat získat vysvětlení ohledně událostí, jichž se týkaly Komisí vytýkané skutečnosti.
- 58 FEG krom toho neuvádí ani datum odchodu uvedených osob, ani povahu a dosah informací nebo upřesnění, které měly být nezbytné pro jeho obhajobu, ani okolnosti vedoucí k nemožnosti jejich svědecké výpovědi, jejímž nedostatkem měl být omezen účinný výkon práv obhajoby.
- 59 Tato obecná argumentace není s to prokázat, že skutečně došlo k porušení práv obhajoby, které je třeba zkoumat v závislosti na konkrétních okolnostech každého jednotlivého případu.
- 60 Ze všeho předcházejícího vyplývá, že argumenty FEG týkající se popření práv obhajoby se neopírají o přesvědčivé důkazy, které by mohly prokázat, že takové popření mohlo být způsobeno nadměrnou délkou trvání fáze správního řízení předcházející oznámení námitek a že k datu, k němuž bylo oznámení námitek provedeno, byly jeho možnosti účinně se bránit z tohoto důvodu již narušeny.
- 61 Žalobní důvod vznesený FEG na podporu jeho žaloby k Soudu, vycházející z porušení zásady přiměřené lhůty, tak není opodstatněný, a tudíž musí být zamítnut.
- 62 V důsledku toho musí být zamítnuta i sama žaloba FEG k Soudu v rozsahu, v němž je založena na uvedeném žalobním důvodu.

Ke druhému důvodu kasačního opravného prostředku, vycházejícímu z údajného nepřihlédnutí k důkazu ve prospěch obhajoby ve správním řízení z doby po písemném varování

Argumentace účastníků řízení

- 63 FEG kritizuje údajnou vnitřní rozpornost závěrů Soudu v tom, že období předcházející oznámení námitek nebylo zohledněno pro účely posouzení přiměřenosti délky trvání správního řízení, přičemž toto sdružení se podle Soudu stalo účastníkem řízení až po zaslání tohoto oznámení, zatímco k důkazům v jeho prospěch týkajícím se téhož období nebylo bez dalšího přihlédnuto, což svědčí o tom, že jednání FEG bylo posuzováno jako protiprávní již od první fáze správního řízení.
- 64 Zejména z bodů 196 a 208 napadeného rozsudku vyplývá, že Soud nepřiznal žádnou hodnotu důkazu ve prospěch obhajoby ve správním řízení z doby po prvních žádostech o informace, v daném případě dopisům od Spaanderman Licht, což je podnik, který je členem NAVEG, kteréžto dopisy z 22. května a z 14. srpna 1991 vrhají pochybnost na zjištění Komise ohledně existence kolektivního systému exkluzivity a jsou s to vyvrátit skutečnosti vytýkané Komisí sdružení FEG.
- 65 FEG se domnívá, že skutečnost, že Soud k tomuto důkazu v jeho prospěch z doby po zahájení řízení nepřihlédl bez jiného vysvětlení, než je datum k němuž uvedený důkaz vznikl, představuje závažnou vadu odůvodnění napadeného rozsudku a porušuje zásadu presumpce nevinny.
- 66 Komise uplatňuje primárně to, že tento důvod je nepřijatelný, jelikož FEG se snaží Soudnímu dvoru v rámci kasačního opravného prostředku předložit znovu skutkové závěry učiněné Soudem, pokud jde o důkazní hodnotu písemností ve spisu.

- 67 Podpůrně Komise tvrdí, že druhý důvod opravného prostředku FEG postrádá opodstatnění. Soud v bodech 208 a 196 napadeného rozsudku vyložil s dostatečným odůvodněním nedostatky přesvědčivosti uvedených dopisů.

Závěry Soudního dvora

— Úvodní poznámky

- 68 Je třeba připomenout meze soudního přezkumu vykonávaného Soudním dvorem v rámci kasačního opravného prostředku.

- 69 Z článku 225 ES a z prvního pododstavce článku 58 statutu Soudního dvora vyplývá, že jedině Soud je příslušný jednak zjistit skutkový stav, kromě případu, kdy by věcná nesprávnost jeho zjištění vyplývala z písemností ve spise, které mu byly předloženy, a jednak tento skutkový stav posoudit. Pokud Soud zjistil nebo posoudil skutkový stav, Soudní dvůr je na základě článku 225 ES příslušný k výkonu přezkumu právní kvalifikace těchto skutkových okolností a právních důsledků, které z nich Soud vyvodil (viz zejména výše uvedený rozsudek ze dne 17. prosince 1998, *Baustahlgewebe v. Komise*, bod 23, a rozsudek ze dne 6. dubna 2006, *General Motors v. Komise*, C-551/03 P, Sb. rozh. s. I-3173, bod 51).

- 70 Soudní dvůr tedy není příslušný ke zjišťování skutkového stavu ani v zásadě k přezkoumávání důkazů, které Soud přijal na podporu tohoto skutkového stavu. Pokud totiž tyto důkazy byly řádně získány a byly dodrženy obecné právní zásady a procesní pravidla použitelná v oblasti důkazního břemene a zajišťování důkazů, přísluší pouze Soudu posoudit hodnotu, kterou je třeba přiznat důkazům, které mu

byly předloženy. Takové posouzení tudíž nepředstavuje, s výhradou případu zkreslování těchto důkazů, právní otázku, která by jako taková podléhala přezkumu Soudního dvora (výše uvedené rozsudky Baustahlgewebe v. Komise, bod 24, a General Motors v. Komise, bod 52).

71 Krom toho je třeba připomenout, že otázka, zda je odůvodnění rozsudku Soudu rozporné či nedostatečné, je právní otázkou, která jako taková může být vznesena v rámci kasačního opravného prostředku (rozsudky ze dne 7. května 1998, Somaco v. Komise, C-401/96 P, Recueil, s. I-2587, bod 53, a ze dne 13. prosince 2001, Cubero Vermurie v. Komise, C-446/00 P, Recueil, s. I-10315, bod 20).

72 Pokud jde o povinnost uvést odůvodnění, z ustálené judikatury vyplývá, že neukládá Soudu, aby poskytl vysvětlení, ve kterém by se vyčerpávajícím způsobem postupně zabýval každou ze všech úvah uvedených účastníky sporu. Odůvodnění tedy může být konkludentní za podmínky, že umožní zúčastněným osobám seznámit se s důvody, pro které byla dotčená opatření přijata a příslušnému soudu disponovat poznatky dostatečnými k tomu, aby mohl vykonat svůj přezkum (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 7. ledna 2004, Aalborg Portland a další v. Komise, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, Recueil, s. I-123, bod 372).

— Přezkum druhého důvodu kasačního opravného prostředku

73 V rozsahu, v němž svým druhým důvodem opravného prostředku FEG usiluje o prokázání toho, že odůvodnění napadeného rozsudku týkající se odmítnutí důkazní hodnoty některých písemností je nedostatečné, nebo dokonce rozporné, je tento důvod přípustný.

- 74 V rámci své žaloby k Soudu FEG a TU zpochybnily skutečnosti, z nichž Komise ve sporném rozhodnutí vycházela jako z příkladů uplatnění džentlmenské dohody uzavřené mezi NAVEG a FEG ohledně zásobování členů posledně uvedeného sdružení (dále jen „džentlmenská dohoda“). V tomto rámci bylo poukazováno zejména na dva dopisy podniku Spaanderman Licht.
- 75 V bodech 196 a 208 napadeného rozsudku Soud přezkoumal důkazní hodnotu těchto dopisů.
- 76 Pokud jde zejména o dopis ze dne 14. srpna 1991, Soud v uvedeném bodě 196 posoudil jeho důkazní hodnotu tak, že znění tohoto dopisu zvážil v kontextu, v němž byl sepsán. V první řadě poukázal na to, že tento dopis byl zaslán NAVEG v odpověď na otázku, kterou posledně uvedené sdružení položilo dva dny předtím. Bylo to tedy NAVEG, kdo se rozhodl dotázat se Spaanderman Licht na důvody, které jej vedly k tomu, aby nenakupoval u CEF. V druhé řadě Soud uvedl, že tento dopis následoval po žádostech o informace zaslaných Komisí FEG a TU dne 25. července 1991, a že z tohoto důvodu postrádal přesvědčivost.
- 77 Pokud jde o dopis zasláný dne 22. května 1991 CEF podnikem Spaanderman Licht, Soud konstatoval, že tento podnik se omezil na uvedení toho, že si nepřeje rozšířit svou síť prodejců. Soud nicméně poukázal na to, že tento dopis byl sepsán v době, kdy již probíhalo šetření Komise.
- 78 Z bodů 196 a 208 napadeného rozsudku tak vyplývá, že Soud dostatečným způsobem odůvodnil nepřesvědčivost uvedených dopisů a jejich odmítnutí jako důkazů ve prospěch obhajoby ve správním řízení.

- 79 Pokud jde o údajnou rozpornost odůvodnění napadeného rozsudku tvrzenou FEG, je třeba shledat, že jak poukázala generální advokátka v bodě 27 svého stanoviska, při neexistenci jakékoli logické souvislosti mezi posouzením přiměřenosti délky trvání správního řízení a posouzením důkazní hodnoty písemností předložených Soudu jako důkazy, neobsahuje uvedený rozsudek žádnou rozpornost.
- 80 Krom toho důkazní hodnota materiálů předložených Soudu účastníky řízení jako důkazy, kterou přísluší posoudit pouze Soudu, nezávisí nutně na stadiu správního řízení, během něhož byly sepsány. Jak poukázala generální advokátka v bodě 28 svého stanoviska, tuto důkazní hodnotu je nutno prověřit s přihlédnutím ke všem okolnostem dané věci. Z bodů 196 a 208 napadeného rozsudku přitom vyplývá, že skutečnost, že Komise již zahájila své šetření není jediným rozhodujícím faktorem, na jehož základě Soud zejména odmítl dopisy Spaanderman Licht z 22. května a 14. srpna 1991 jako nezpůsobilé zpochybnit důkazy předložené Komisí, pokud jde o provádění džentlmenské dohody. Uvedené body 196 a 208 tedy nelze vykládat v tom smyslu, že by již z podstaty věci nebylo možné přiznat žádnou důkazní hodnotu písemnosti sepsané v době, kdy již probíhá šetření Komise.
- 81 Vzhledem k předchozímu je namíste druhý důvod uplatňovaný na podporu kasačního opravného prostředku zamítnout jako neopodstatněný.

Ke třetímu důvodu kasačního opravného prostředku, vycházejícímu ze závěrů, které učinil Soud ve vztahu k důkazu předloženému Komisí, pokud jde o trvání kolektivního systému exkluzivity

Argumentace účastníků řízení

- 82 Svým třetím důvodem opravného prostředku FEG kritizuje závěry Soudu týkající se důkazů, na nichž Komise založila svá zjištění týkající se hlavního protiprávního

jednání porušujícího čl. 81 odst. 1 ES, které je FEG vytýkáno, a sice kolektivního systému exkluzivity, který se v době od 11. března 1986 do 25. února 1994 měly řídit vztahy mezi FEG a NAVEG. Tyto důkazy jsou podle něj tak slabé a nepřímé, že nemohou být v žádném případě kvalifikovány jako řádné a přesvědčivé důkazy trvajícího pokračujícího protiprávního jednání.

- 83 FEG odkazuje zejména na bod 141 napadeného rozsudku, v němž Soud rozhodl, že Komise založila své posouzení „na globálním vyhodnocení všech relevantních důkazů a indicií jako celku“. FEG má za to, že se v projednávané věci jedná o neodpovídající právní základ pro dokazování a že je nutno předložit nikoli „indicie“, ale řádné a přesvědčivé důkazy zjištěného protiprávního jednání, jakož i jeho trvání.
- 84 Krom toho FEG vytýká Soudu, že nepřihlédl ke skutečnosti, že Komise ve svých úvahách nepředložila sebemenší důkaz existence takového systému exkluzivity, pokud jde o období od 12. března 1986 do 28. února 1989 a od 18. listopadu 1991 do 25. února 1994.
- 85 FEG kritizuje bod 411 napadeného rozsudku, v němž Soud vůči tomuto sdružení rozhodl, že „Komise podala důkaz existence pokračujícího protiprávního jednání v době od roku 1986 do roku 1994“. Jediným odůvodněním, vyplývajícím z bodu 406 uvedeného rozsudku, bylo to, že Soud se domníval, co se týče protiprávních jednání vytýkaných TU, že „[s]vojí samotnou povahou jsou pokračující“. FEG kritizuje tyto úvahy, když tvrdí, že nevyhovují povinnosti uvést odůvodnění.
- 86 Komise soudí, že třetí důvod opravného prostředku je nepřípustný, jelikož směřuje k tomu, že Soudnímu dvoru je navrhováno, aby znovu přezkoumal důvody a argumenty již analyzované a zamítnuté Soudem.

- 87 Podpůrně Komise tvrdí, že tento důvod opravného prostředku není opodstatněný. Co se týče toho, že FEG vytýká Soudu, že použil právně nesprávné kritérium, když vycházel z „indicií“, Komise tvrdí, že náležitá povaha takového kritéria byla potvrzena Soudním dvorem v bodě 57 výše uvedeného rozsudku Aalborg Portland a další v. Komise.
- 88 Pokud jde o údajnou neexistenci důkazů ohledně existence kolektivního systému exkluzivity během určitých období, Komise zpochybňuje takový výklad napadeného rozsudku a uvádí, že Soud prohlásil, že protiprávní jednání musí být kvalifikováno jako „pokračující protiprávní jednání“ (viz body 90, 406 a 411 uvedeného rozsudku).
- 89 Na rozdíl od toho, co tvrdí FEG, se Komise domnívá, že Soud nezaložil své zjištění délky trvání kolektivního systému exkluzivity výlučně na „pokračující“ povaze protiprávního jednání. Komise odkazuje na body 192 a 408 napadeného rozsudku, v nichž Soud popsal konkrétní indicie, které Komisi přivedly k určení délky trvání protiprávního jednání.

Závěry Soudního dvora

- 90 V rámci svého třetího důvodu opravného prostředku FEG v podstatě zpochybňuje právní kritéria, na jejichž základě Soud posoudil důkazy předložené Komisí na podporu jejího zjištění, pokud jde o délku trvání protiprávního jednání porušujícího čl. 81 odst. 1 ES. FEG mimoto usuzuje, že napadený rozsudek není dostatečně odůvodněný, pokud jde o „pokračující“ povahu kolektivního systému exkluzivity. Z tohoto pohledu se třetí důvod týká právních otázek, které mohou být v rámci kasačního opravného prostředku předloženy Soudnímu dvoru, a tudíž musí být považovaný za přípustný.

- 91 Jelikož existence džentlmenské dohody byla zpochybněna ze strany FEG a TU, měl Soud v bodě 141 napadeného rozsudku za to, že je třeba posoudit, zda Komise ve sporném rozhodnutí unesla důkazní břemeno, které jí příslušelo, když učinila závěr o tom, že existence této džentlmenské dohody je dokázána ode dne 11. března 1986. Soud uvedl, že toto posouzení spočívalo na globálním vyhodnocení všech relevantních důkazů a indicií jako celku.
- 92 Soud poté, co přezkoumal vznik a provádění uvedené džentlmenské dohody, poukázal v bodě 210 napadeného rozsudku na to, že ve výsledku globálního posouzení se FEG a TU nepodařilo zpochybnit přesvědčivou, objektivní a shodující se povahu indicií, z nichž Komise ve sporném rozhodnutí vycházela.
- 93 V rámci projednávaného kasačního opravného prostředku FEG zpochybňuje vhodnost odkazu na „indicie“ jakožto důkaz existence kolektivního systému exkluzivity.
- 94 Tento argument neobstojí. Soudní dvůr již rozhodl, že ve většině případů musí být existence protisoutěžního jednání nebo dohody dovozována z určitých shod okolností a indicií, jež mohou představovat, jsou-li nahlíženy společně, a v případě, že neexistuje jiné soudržné vysvětlení, důkaz porušení pravidel hospodářské soutěže (výše uvedený rozsudek Aalborg Portland a další v. Komise, bod 57).
- 95 Jak poukázala generální advokátka v bodě 38 svého stanoviska, takové indicie a shody okolností umožňují odhalit nejen existenci protisoutěžních jednání nebo dohod, ale rovněž délku trvání pokračujícího protisoutěžního jednání a období, během něhož byla prováděna dohoda uzavřená za porušení pravidel hospodářské soutěže.

- 96 Ve světle této judikatury se Soud nedopustil nesprávného právního posouzení, když své posouzení existence kolektivního systému exkluzivity, jakož i jeho délky trvání, založil na „globálním vyhodnocení všech relevantních důkazů a indicií jako celku“. Otázka, jakou důkazní hodnotu Soud přiznal každé jednotlivé složce těchto důkazů a indicií předložených Komisí, představuje nicméně otázku skutkového posouzení, která se jako taková vymyká přezkumu Soudního dvora v rámci kasačního opravného prostředku.
- 97 V rámci svého třetího důvodu opravného prostředku FEG rovněž vytýká Soud, že přehlédl nedostatek důkazů, pokud jde o existenci kolektivního systému exkluzivity během určitých vymezených období.
- 98 V tomto ohledu je třeba upřesnit, že Soud v bodě 411 napadeného rozsudku rozhodl, že Komise podala důkaz existence pokračujícího protiprávního jednání v době od roku 1986 do roku 1994. Skutečnost, že takový důkaz nebyl podán pro určitá vymezená období nebrání tomu, aby bylo na protiprávní jednání nahlíženo jako na naplněné během globálního období širšího než tato vymezená období, pokud takové zjištění spočívá na objektivních a shodujících se indiciích. V případě protiprávního jednání, které trvá několik let, zůstává skutečnost, že se kartelová dohoda projevuje v různých obdobích, která mohou být od sebe oddělena delším či kratším časovým odstupem, bez vlivu na existenci této kartelové dohody, pokud jednotlivé skutky, které jsou součástí tohoto protiprávního jednání, sledují jeden a tentýž cíl a jsou součástí jednoho pokračujícího protiprávního jednání.
- 99 Zjištění existence „pokračujícího protiprávního jednání“ Soudem je přitom rovněž ze strany FEG kritizováno. FEG se domnívá, že jediným odůvodněním zjištění takového protiprávního jednání, vyjádřeným v bodě 406 napadeného rozsudku, je skutečnost, že Soud měl, pokud jde o protiprávní jednání vytýkaná TU za to, že „[s]vojí samotnou povahou jsou pokračující“. FEG kritizuje tento sled úvah jakožto nevyhovující povinnosti uvést odůvodnění, neboť pouhý odkaz na „povahu“ protiprávních jednání nemůže představovat dostačující věcné odůvodnění.

- 100 Tento argument zjevně nezohledňuje bod 411 napadeného rozsudku, v němž Soud shledal, že Komise podala důkaz existence pokračujícího protiprávního jednání v době od roku 1986 do roku 1994. Soud v tomto ohledu odkázal na svoje úvahy rozvinuté v předcházejících bodech uvedeného rozsudku, zejména v jeho bodě 408, kde výslovně a podrobným způsobem uvedl, na čem se zakládá trvání tohoto protiprávního jednání. Posledně uvedený bod odůvodnění je tohoto znění:

„Co se týče protiprávního jednání uvedeného v článku 1 [sporného] rozhodnutí, Komise nebyla s to určit přesně datum, k němuž došlo ke sjednání kolektivního systému exkluzivity. Nicméně dokázala existenci tohoto systému ode dne schůze z 11. března 1986, během níž správní rady FEG a NAVEG džentlmenskou dohodu zmínily. Komise vycházela rovněž z několika indicií z doby po této schůzi, na základě nichž usoudila, že členové NAVEG stále džentlmenskou dohodu uplatňovali (viz [sporné] rozhodnutí, body odůvodnění 47 až 49). Komise krom toho poukázala na některé indicie ukazující, že členové NAVEG se řídili radami svého sdružení, na základě uplatňování džentlmenské dohody ([sporné] rozhodnutí, body odůvodnění 50 až 52). Poslední z těchto indicií je zápis z interního jednání společnosti Hemmink ze dne 25. února 1994, v jehož průběhu tento člen NAVEG uvedl, že odmítl dodávat velkoobchodníkovi, který nebyl členem FEG. [...]“

- 101 Vzhledem k předchozímu je namístě zamítnout jako neopodstatněný třetí důvod dovolávaný FEG na podporu jeho opravného prostředku, týkající se údajného nesprávného právního posouzení a údajného nedostatku odůvodnění, pokud jde o závěry učiněné Soudem, co se týče délky trvání kolektivního systému exkluzivity, tak jak z ní vycházela Komise ve sporném rozhodnutí.

Ke čtvrtému důvodu kasačního opravného prostředku, vycházejícímu ze závěrů učiněných Soudem, pokud jde o jednání ve vzájemné shodě v cenové oblasti

- 102 Svým čtvrtým důvodem FEG uplatňuje, že pokud jde o několik stránek protiprávního jednání, které je mu vytýkáno, Soud opomenul přezkoumat hlavní části argumentů, kterých se dovolávalo nebo je zjevně zkreslil, čímž porušil povinnost uvést odůvodnění, která tomuto soudu přísluší. Tento důvod obnáší pět částí.

K první části čtvrtého důvodu opravného prostředku, týkající se kvalifikace jednání ve vzájemné shodě v cenové oblasti jakožto představujícího jediné pokračující protiprávní jednání

— Argumentace účastníků řízení

- 103 FEG označuje zjištění Soudu v bodech 403 až 412 napadeného rozsudku, podle něhož různé dohody v cenové oblasti představovaly jediné pokračující protiprávní jednání, za nesrozumitelné a neslučitelné s povinností uvést odůvodnění.
- 104 FEG uplatňuje, že podle ustálené judikatury k tomu, aby mohla být zjištěna existence jediného protiprávního jednání, musí být prokázáno, že jednotlivé vytýkané skutky jsou z důvodu svého „totožného cíle“ součástí „jednotného záměru“ (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Aalborg Portland a další v. Komise, bod 258).

- 105 V projednávané věci se přitom podle něj jedná o velmi nesourodá rozhodnutí a jednání, mající zcela odlišné cíle, a Komise se nemůže spokojit s tím, že z nich dovodí existenci jednotného záměru, ale má prokázat, že tato jednání z věcného hlediska spolu vzájemně souvisí. Soud měl ověřit, zda Komise skutečně prokázala, že taková souvislost existovala.
- 106 FEG zpochybňuje existenci takového „jednotného záměru“ a domnívá se, že závěry, k nimž Soud dospěl vykazují takové mezery, že jsou neslučitelné s povinností uvést odůvodnění.
- 107 Komise v tomto ohledu uplatňuje, že FEG tímto důvodem opravného prostředku usiluje o to, aby Soudní dvůr přezkoumal skutkové závěry učiněné Soudem, pokud jde o existenci „jednotného záměru“. Tato část čtvrtého důvodu opravného prostředku je tedy nepřipustná.
- 108 Podpůrně Komise tvrdí, že první část čtvrtého důvodu není opodstatněná. V bodě 342 napadeného rozsudku měl Soud podle ní jasně a s uvedením odůvodnění za to, že obě zjištěná protiprávní jednání, a sice kolektivní systém exkluzivity a dohody v cenové oblasti, byla součástí „jednotného záměru“ z toho důvodu, že sledovala tentýž protisoutěžní cíl. Komise tvrdí, že to, co platí pro obě tato protiprávní jednání, musí nutně platit i pro jejich hlavní složky.

— Závěry Soudního dvora

- 109 První část čtvrtého důvodu opravného prostředku dovolávaného FEG směřuje proti právním kritériím, na nichž založil Soud svou kvalifikaci různých jednání týkajících

se určování cen jakožto představujících jediné pokračující protiprávní jednání a proti odůvodnění napadeného rozsudku v tomto bodě. Uvedená část důvodu opravného prostředku je tedy přípustná.

- 110 Porušení čl. 81 odst. 1 ES nemusí být výsledkem jen jediného skutku, ale i řady skutků nebo rovněž pokračujícího jednání. Tento výklad nemůže být zpochybnován z důvodu, že jeden nebo několik prvků této řady skutků nebo tohoto pokračujícího jednání by mohly rovněž samy o sobě a nahlíženy jednotlivě zakládat porušení uvedeného ustanovení. Pokud se jednotlivé skutky začleňují do „jednotného záměru“ z důvodu svého totožného cíle narušujícího hospodářskou soutěž uvnitř společného trhu, má Komise právo přičítat odpovědnost za tyto skutky v závislosti na účasti na protiprávním jednání nahlíženém jako celek (viz výše uvedený rozsudek Aalborg Portland a další v. Komise, bod 258).
- 111 Z napadeného rozsudku vyplývá, že právě takový sled úvah tvoří podklad kvalifikace, kterou provedl Soud, podle níž jednání ve vzájemné shodě v cenové oblasti zakládají jediné pokračující protiprávní jednání.
- 112 Soud, zejména v bodě 342 napadeného rozsudku, shledal, že kolektivní systém exkluzivity a jednání týkající se určování cen sledovaly tentýž protisoutěžní cíl spočívající v udržení cen na úrovni vyšší, než je úroveň, která by byla výsledkem hospodářské soutěže, jednak oslabením konkurenceschopnosti podniků usilujících působit na trhu velkoobchodu s elektrotechnickým materiálem v Nizozemsku, a konkurovat tak členům FEG, aniž by náležely k tomuto sdružení podniků, a jednak částečnou koordinací jejich cenových politik.
- 113 Jak poukázala generální advokátka v bodě 47 svého stanoviska, z takového zjištění rovněž plyne, že každé z protiprávních jednání, tedy kolektivní systém exkluzivity a jednání ve vzájemné shodě v cenové oblasti, samo o sobě sledovalo tento jediný cíl.

- 114 Body 403 až 412 napadeného rozsudku, vykládané ve světle zjištění učiněného Soudem v uvedeném bodě 342, neukazují tedy na žádné nesprávné právní posouzení ani na žádný nedostatek odůvodnění tohoto rozsudku.
- 115 V důsledku toho je třeba první část čtvrtého důvodu opravného prostředku zamítnout jako neopodstatněnou.

Ke druhé části čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku, týkající se standardních slev pro prodej elektrotechnického instalačního materiálu školám

— Argumentace účastníků řízení

- 116 Touto částí čtvrtého důvodu opravného prostředku FEG vytýká Soudu v bodě 412 napadeného rozsudku, že měl za to, že standardní slevy poskytované při prodeji elektrotechnického materiálu školám představují důkaz „pokračování jednání ve vzájemné shodě v cenové oblasti po roce 1991“.
- 117 FEG tvrdí, že se však jednalo o jediný případ, v němž bylo na žádost UNETO učiněno členům uvedeného sdružení konkrétní doporučení, které se týkalo pouze dodávek velkoobchodníkům, v nichž šlo o zcela zanedbatelné množství, přičemž tento případ byl ospravedlněn zvláštními sociálními důvody. Podle FEG se jednalo o zvláštní, velmi vysoké slevy na školní materiál kupovaný veřejnými vzdělávacími zařízeními, jejichž žáci tvoří cílovou skupinu instalačních podniků. Takové slevy tedy odpovídaly na poptávku po zvláštní podpoře mající sociální cíl.

- 118 FEG vytýká Soudu, že tyto argumenty přehlédli, když v bodě 324 napadeného rozsudku rozhodl, že údajný sociální cíl tohoto jednání ve shodě nemá být zohledněn v rámci čl. 81 odst. 1 ES. Soud tak nesprávně použil toto ustanovení, jelikož nepřezkoumal, zda systém zvláštních slev splňuje všechny podmínky jeho použití, zvláště podmínky týkající se vlivu na obchod uvnitř Společenství.
- 119 FEG se krom toho domnívá, že odůvodnění, z něhož Soud v tomto ohledu vycházel, je nedostatečné.
- 120 Pokud jde o Komisi, uplatňuje, že touto částí čtvrtého důvodu FEG usiluje o zpochybnění skutkových závěrů učiněných Soudem, co se týče protisoutěžního cíle dohody o slevách přiznávaných školám, a že je tato část v důsledku toho nepřijatelná.
- 121 Podpůrně Komise tvrdí, že tato část čtvrtého důvodu postrádá opodstatnění. Soud v bodě 324 napadeného rozsudku správně analyzoval shora uvedené argumenty FEG, které jsou vyjádřeny v bodě 311 uvedeného rozsudku. Mimoto skutečnost, že jak tvrdí FEG, dohoda týkající se slev představovala „jediný případ“, je nevýznamná. Jednání mající zjevně protisoutěžní cíl a týkající se velké většiny velkoobchodu s elektrotechnikou v Nizozemsku totiž neuniká zákazu vyjádřenému v čl. 81 odst. 1 ES z důvodu, že se mělo jednat o „jediný případ“.

— Závěry Soudního dvora

- 122 Tato část čtvrtého důvodu opravného prostředku je přípustná, jelikož se týká jednak právních kritérií, která tvoří podklad pro kvalifikaci standardních slev přiznávaných

pro prodej elektrotechnického instalačního materiálu školám jakožto důkazu pokračování jednání ve vzájemné shodě v cenové oblasti po roce 1991, a jednak údajného nedostatku odůvodnění napadeného rozsudku, pokud jde o tuto otázku.

123 Soud v bodě 317 napadeného rozsudku shledal, že TU a FEG nezpochybňovaly existenci jednání o slevách, maržích a obratech členů FEG, ale podstatou jejich tvrzení bylo, že tato jednání nebyla v rozporu s čl. 81 odst. 1 ES, jelikož neměla na trh žádné účinky, když nebyla uplatněna nebo nepůsobila žádné nezanedbatelné účinky.

124 Soud tyto argumenty odmítl. V bodě 324 napadeného rozsudku se vyslovil takto:

„Pokud jde o standardní slevy pro prodej elektrotechnického materiálu školám ([sporné] rozhodnutí, bod odůvodnění 83), je nesporné, že se FEG, TU a další členové tohoto sdružení dohodly na jednotné sazbě slev ve výši 35 %. Taková shoda vůle má zjevně za cíl omezení volného určování obchodní politiky ze strany členů FEG. Co se týče údajného sociálního cíle tohoto jednání ve shodě, v rámci čl. 81 odst. 1 ES k němu nelze přihlídnout.“

125 Tento bod napadeného rozsudku neukazuje žádné nesprávné právní posouzení, jehož by se Soud dopustil, jelikož pro účely použití čl. 81 odst. 1 ES je zohlednění konkrétních účinků dohody nadbytečné, jeví-li se, že cílem této dohody je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže uvnitř společného trhu (výše uvedený rozsudek Aalborg Portland a další v. Komise, bod 261).

- 126 Jelikož protisoutěžní cíl jednání ve vzájemné shodě, co se týče standardních slev přiznávaných školám, byl Soudem zjištěn, ani ojedinělá povaha, ani sociální cíl těchto slev nemohou způsobit, že by se dohoda o nich vymykala z působnosti čl. 81 odst. 1 ES.
- 127 Vzhledem k výše uvedenému je namístě odmítnout argument dovolávaný FEG, vycházející z údajného nedostatečného odůvodnění napadeného rozsudku v tomto bodě.
- 128 Druhá část čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku musí být v důsledku toho zamítnuta.

Ke třetí části čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku, týkající se praktik v rámci komise k výrobkům „dráty a kabely“ a údajných dalších případů výměny informací

— Argumentace účastníků řízení

- 129 Tato část čtvrtého důvodu opravného prostředku směřuje do bodů 317 až 323 napadeného rozsudku, v nichž Soud přezkoumal protiprávní jednání vyplývající z praktik komise „dráty a kabely“.
- 130 FEG tvrdí, že z tohoto přezkumu vyplývá, že Soud neprokázal, že v rámci této komise docházelo k praktikám efektivního omezení hospodářské soutěže, že však měl v bodě 323 napadeného rozsudku přesto za to, Komise tyto praktiky právem popsala jako „indicie praktik jejichž cílem bylo omezit soutěž ve smyslu čl. 81 odst. 1 ES“.

- 131 FEG toto zjištění kritizuje jako založené na nesprávném kritériu. Podle FEG se Komise nemůže spokojit s tím, že označí indicie, a musí skutečně prokázat, že k těmto restriktivním praktikám vskutku došlo. FEG se domnívá, že odůvodněným a podrobným způsobem prokázala, že nebyly uplatněny žádné konkrétní praktiky odpovídající cílům omezení hospodářské soutěže označeným Komisí, a že tedy nejsou platně naplněny podmínky umožňující určit existenci jednání ve vzájemné shodě ve smyslu čl. 81 odst. 1 ES.
- 132 Komise v tomto ohledu tvrdí, že tato část čtvrtého důvodu opravného prostředku přehlíží body 321 a 323 napadeného rozsudku, podle nichž Soud považoval předmětný systém výměny informací za doplňující indicii souboru praktik směřujících k omezení soutěže prostřednictvím cen. Podle Komise je přitom ustálenou judikaturou, že rozhodnutí a dohody mající za cíl omezení hospodářské soutěže jsou zakázány čl. 81 odst. 1 ES, aniž by bylo nezbytné zohlednit jejich konkrétní účinky (výše uvedený rozsudek Aalborg Portland a další v. Komise, bod 261).
- 133 Komise dodává, že judikatura Soudního dvora stanoví, že zákaz vyjádřený v uvedeném ustanovení Smlouvy o ES se použije na jednání ve vzájemné shodě aniž by byl prokázán účinek nebo jednání omezující soutěž: pouhé chování na trhu postačí (rozsudek ze dne 8. července 1999, Komise v. Anic Partecipazioni, C-49/92 P, Recueil, s. I-4125, body 122 až 124).

— Závěry Soudního dvora

- 134 Stejně jako předešlé části čtvrtého důvodu opravného prostředku se jeho třetí část týká závěrů Soudu ohledně argumentů FEG, podle nichž jednání ve vzájemné shodě v oblasti cen a slev přiznávaných školám, jejichž existence byla Komisí odhalena, nebyla v rozporu s čl. 81 odst. 1 ES, jelikož neměla na trh žádné účinky, když nebyla

uplatněna nebo nepůsobila žádné nezanedbatelné účinky. Z tohoto pohledu se tato část čtvrtého důvodu týká právní otázky, a musí být tedy prohlášena za přípustnou.

- 135 Je ustálenou judikaturou, že existence protisoutěžního jednání nebo dohody musí být dovozena z určitých shod okolností a indicií, jež mohou představovat, jsou-li nahlíženy společně a v případě, že neexistuje jiné soudržné vysvětlení, důkaz porušení pravidel hospodářské soutěže (výše uvedený rozsudek Aalborg Portland a další v. Komise, bod 57).
- 136 Krom toho pro účely použití čl. 81 odst. 1 ES je zohlednění konkrétních účinků dohody nadbytečné, jeví-li se, že cílem této dohody je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže uvnitř společného trhu (výše uvedený rozsudek Aalborg Portland a další v. Komise, bod 261).
- 137 Stejně tak spadá jednání ve vzájemné shodě pod čl. 81 odst. 1 ES, i pokud nedošlo k protisoutěžním účinkům na trh.
- 138 Ze samotného znění uvedeného ustanovení nejdříve vyplývá, že jako v případě dohod mezi podniky a rozhodnutí sdružení podniků jsou jednání ve vzájemné shodě zakázána nezávisle na jakémkoli jejich účinku, pokud mají protisoutěžní cíl.

- 139 Dále pak, jestliže samotný pojem „jednání ve vzájemné shodě“ předpokládá existenci jednání zúčastněných podniků na trhu, neznamená nutně, že toto jednání musí mít konkrétní účinek spočívající v omezení, vyloučení nebo narušení hospodářské soutěže (rozsudek ze dne 8. července 1999, Hüls v. Komise, C-199/92 P, Recueil, s. I-4287, bod 165).
- 140 Z napadeného rozsudku vyplývá, že Soud své závěry ohledně jednání ve vzájemné shodě v oblasti cen a slev přiznaných školám, která byla zjištěna Komisí ve sporném rozhodnutí, založil právě na těchto zásadách.
- 141 V rámci těchto závěrů Soud v bodě 321 napadeného rozsudku poukázal na to, že se Komise mohla právem domnívat, že cílem předmětného systému výměny informací bylo ovlivňovat trh. Soud z toho dovodil, že Komise tudíž mohla mít za to, že se jednalo o dodatečnou indicii existence jednání s cílem omezit soutěž prostřednictvím cen mezi členy FEG.
- 142 Konečně v bodě 322 napadeného rozsudku Soud, pokud jde o komisi „dráty a kabely“, připomenul, že podle sporného rozhodnutí jejím cílem bylo „zachovat klid na trhu a udržet cenovou úroveň“. Soud se domníval, že se zjevně jedná o cíl zakázaný čl. 81 odst. 1 ES, neboť usiluje o nahrazení individuálních rozhodnutí podniků výsledkem jejich jednání ve shodě v cenové oblasti.
- 143 Jelikož byl zjištěn protisoutěžní cíl jednání ve vzájemné shodě v oblasti výměny informací ohledně cen, Soud tedy nebyl povinen přezkoumávat jejich konkrétní účinky na trhu.

144 Třetí část čtvrtého důvodu opravného prostředku musí být tedy zamítnuta jako neopodstatněná.

Ke čtvrté části čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku, týkající se závazného rozhodnutí o pevných cenách a rozhodnutí o publikacích

— Argumentace účastníků řízení

145 FEG poukazuje na to, že jelikož se závazné rozhodnutí o pevných cenách stalo mrtvou literou již nedlouho po svém přijetí v roce 1984, nemohl Soud právoplatně stanovit, že protiprávní jednání související s tímto rozhodnutím přetrvávalo až do data jeho formálního zrušení, tedy až do 23. listopadu 1993.

146 FEG krom toho uplatňuje, že není právoplatně prokázáno, že závazné rozhodnutí o pevných cenách a rozhodnutí o publikacích byly prováděny. Tvrdí, že o jednání ve vzájemné shodě ve smyslu čl. 81 odst. 1 ES může jít pouze tehdy, pokud k takovému jednání dochází skutečně na trhu. Soud navzdory tomu neprokázal jeho existenci, ale spokojil se s tím, že v bodě 291 napadeného rozsudku prohlásil, že není nezbytné ověřovat, zda obě rozhodnutí byla skutečně uplatňována, vzhledem k tomu, že jejich cílem bylo omezení hospodářské soutěže.

147 Krom toho podle FEG uvedená závazná rozhodnutí jsou samotnou svou podstatou natolik odlišná od ostatních údajných protiprávních jednání, jichž se mělo dopustit v cenové oblasti, že je Soud mohl považovat za představující jediné protiprávní jednání jen při porušení povinnosti uvést odůvodnění. Komise měla obě závazná

rozhodnutí konfrontovat se zákazem vyjádřeným v čl. 81 odst. 1 ES jako autonomní rozhodnutí a Soud měl přikročit k tomuto přezkumu s ohledem na jejich vliv na mezistátní obchod.

- 148 V tomto ohledu Komise uplatňuje, že tato část čtvrtého důvodu opravného prostředku směřuje ke zpochybnění skutkového zjištění učiněného Soudem, a v důsledku toho musí tedy být prohlášena za nepřijatelnou.
- 149 Podpůrně poukazuje na to, že uvedená část důvodu opravného prostředku není opodstatněná. Podle ní i kdyby závazné rozhodnutí o pevných cenách nemělo užitečný účinek, jak tvrdí FEG, nijak by to nebránilo tomu, aby Soud určil, že uvedené rozhodnutí představovalo zakázané jednání, které trvalo až do zrušení tohoto rozhodnutí jeho autorem, k němuž došlo 23. listopadu 1993.
- 150 Komise konstatuje, že v bodě 295 napadeného rozsudku Soud správně rozhodl, že závazné rozhodnutí o pevných cenách bylo závazným rozhodnutím sdružení podniků, ve smyslu čl. 81 odst. 1 ES, jehož cílem bylo omezení hospodářské soutěže. Taková rozhodnutí jsou uvedením ustanovením zakázána, aniž by bylo nezbytné přezkoumávat jejich konkrétní účinky.
- 151 Krom toho se Komise domnívá, že kritiky FEG mířící proti tomu, že Soud shledal, že obě dotčená závazná rozhodnutí zakládala jedno a totéž protiprávní jednání, nejsou opodstatněné. Soud založil své závěry na správném právním kritériu, a sice na cíli těchto rozhodnutí, jímž bylo omezení hospodářské soutěže.

— Závěry Soudního dvora

- 152 Čtvrtou část čtvrtého důvodu opravného prostředku je namístě odmítnout jako nepřijatelnou v rozsahu, v němž směřuje ke zpochybnění skutkových závěrů Soudu, podle nichž závazné rozhodnutí o cenách přetrvávalo až do data jeho formálního zrušení jeho autorem. Takový přezkum skutkového stavu a důkazů zjištěných Soudem se totiž vymyká z pravomoci Soudního dvora v rámci kasačního opravného prostředku.
- 153 Naproti tomu je namístě přezkoumat opodstatněnost této části čtvrtého důvodu opravného prostředku v rozsahu, v němž směřuje ke kritice odůvodnění napadeného rozsudku týkajícímu se kvalifikace obou předmětných závazných rozhodnutí jako zakládajících „jediné protiprávní jednání“ a údajného nesprávného právního posouzení, jehož se dopustil Soud z toho důvodu, že nepřezkoumal, zda tato rozhodnutí byla skutečně prováděna.
- 154 Soud v bodě 289 napadeného rozsudku poukázal na to, že Komise ve článku 2 sporného rozhodnutí uvedla dvě „závazná rozhodnutí“ FEG, jedno týkající se pevných cen a druhé týkající se publikací. Soud upřesnil, že podle stanov sdružení FEG měla tato rozhodnutí vůči členům sdružení závazný charakter a že nedodržení těchto rozhodnutí mohlo vést k pozastavení nebo zrušení členství ve sdružení (bod 72 odůvodnění sporného rozhodnutí).
- 155 Z bodu 290 napadeného rozsudku vyplývá, že FEG a TU před Soudem tvrdily, že uvedená rozhodnutí zůstala mrtvou literou až do data svého zrušení, k němuž došlo dne 23. listopadu 1993. V důsledku toho byl podle nich jakýkoli omezující účinek na hospodářskou soutěž vyloučen.

- 156 Soud v bodě 291 uvedeného rozsudku prohlásil, že je namístě ověřit, zda dotčená závazná rozhodnutí sledovala cíl omezující hospodářskou soutěž. V případě kladné odpovědi by totiž byla jakákoli analýza účinků těchto rozhodnutí pro účely použití čl. 81 odst. 1 ES zbytečná.
- 157 Soud v bodech 292 až 300 napadeného rozsudku dospěl skutečně k tomuto závěru.
- 158 Co se týče závazného rozhodnutí o pevných cenách, Soud tak v bodě 295 shledal, že toto rozhodnutí sdružení podniků omezuje svobodu určování cen jeho členů a sleduje cíl omezující hospodářskou soutěž ve smyslu čl. 81 odst. 1 ES.
- 159 Co se týče závazného rozhodnutí o publikacích, Soud v bodě 300 učinil závěr, že toto rozhodnutí směřuje k omezení individuálního jednání členů FEG ve vztahu k jejich obchodní politice v oblasti publikací s cílem chránit je před následky hospodářské soutěže, o níž tito členové měli v podstatě za to, že je ničivá. Soud poukázal na to, že rozhodnutí této povahy vydané sdružením podniků zjevně sleduje cíl omezující hospodářskou soutěž ve smyslu uvedeného ustanovení Smlouvy.
- 160 Jelikož Soud zjistil protisoutěžní cíl obou závazných rozhodnutí, nelze vyžadovat, na rozdíl od toho, co tvrdí FEG, aby Soud rovněž prokázal jejich konkrétní účinky na trh. Jak totiž bylo připomenuto v bodě 136 tohoto rozsudku, zohlednění konkrétních účinků dohody je pro účely použití čl. 81 odst. 1 ES nadbytečné, jeví-li se, že cílem

dohody je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže uvnitř společného trhu.

- 161 Co se týče argumentu vycházejícího z údajně nedostatečného odůvodnění napadeného rozsudku, pokud jde o kvalifikaci závazného rozhodnutí a pevných cenách a rozhodnutí o publikacích jakožto zakládajících „jediné protiprávní jednání“, je namíste odkázat na ustálenou judikaturu Soudního dvora týkající se porušení čl. 81 odst. 1 ES, tak jak byla připomenuta v bodě 110 rozsudku v projednávané věci.
- 162 Znění 338 napadeného rozsudku ukazuje, byť pouze konkludentním způsobem, na to, že existence „jednotného záměru“ byla Soudem skutečně zjištěna. Soud totiž poukázal na to, že prostřednictvím celé řady jednání, dohod a rozhodnutí členové FEG a samo toto sdružení, kteří disponují na dotčeném trhu převládající hospodářskou silou, usilovali ve vzájemné shodě o omezení cenové soutěže mezi nimi tak, že jednali ve vzájemné součinnosti v oblasti cen a slev, a v rámci FEG přijímali závazná rozhodnutí o cenách a reklamě.
- 163 Rozdíly mezi uvedenými závaznými rozhodnutími, jak je tvrdí FEG, nemají vliv na jejich kvalifikaci jakožto „jediného protiprávního jednání“ v rozsahu, v němž se začleňují do rámce řady praktik majících tentýž cíl, a sice omezení hospodářské soutěže prostřednictvím cen.
- 164 Ze všeho předcházejícího vyplývá, že čtvrtá část čtvrtého důvodu opravného prostředku je zčásti nepřijatelná, a zčásti neopodstatněná.

K páté části čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku, týkající se toho, že FEG zaslalo svým členům cenová doporučení

— Argumentace účastníků řízení

- 165 Pátou a poslední částí čtvrtého důvodu opravného prostředku FEG vytýká Soud, že ponechal bez povšimnutí velmi omezený dosah a ojedinělou povahu cenových doporučení, která FEG zaslalo svým členům, pokud jde o výrobky „plastové trubky“, a že se spokojil s potvrzením toho, že cílem těchto doporučení bylo omezení hospodářské soutěže, tak jak to bylo určeno Komisí, a to při porušení povinnosti uvést odůvodnění, která tomuto soudu přísluší.
- 166 FEG krom toho kritizuje bod 333 napadeného rozsudku, v němž Soud zamítl námitky, které FEG vzneslo, pokud jde o zjištění Komise týkající se toho, že někteří důležití členové tohoto sdružení používali podobné ceníky obsahující hrubé ceny, s tím, že Komise kvalifikovala tyto praktiky nikoli jako odlišná porušení práva hospodářské soutěže, ale jako účinky zjištěných praktik. FEG uplatňuje, že důvod, pro nějž Soud zamítl jeho námitky je neslučitelný se skutečností, že Soud následně podrobně vysvětluje omezení hospodářské soutěže na trhu s elektrotechnickým materiálem v Nizozemsku, a v bodě 339 uvedeného rozsudku dospívá k závěru, že „Komise tedy právně dostačujícím způsobem prokázala, že tyto praktiky byly v rozporu s článkem 81 ES.“
- 167 FEG pokládá za nesrozumitelné stanovisko Soudu vyjádřené v bodě 337 napadeného rozsudku, podle něhož ono samo a TU nepředložily dostatek závažných důkazů vyvracejících tvrzení Komise, podle něhož byly ceny velkoobchodníků v Nizozemsku vyšší nežli ceny platné v ostatních členských státech. Komisi přísluší, aby dokázala existenci takových vyšších cen, ale Komise tento důkaz nepodala. Soud se neměl

spokojit s úvahami obsaženými v uvedeném bodě 337, ale měl vyžadovat, aby Komise podepřela své „indicie“ a „náznaky“ konkrétními důkazy existence soudržného jednání ve vzájemné shodě ze strany FEG s cílem omezit hospodářskou soutěž.

- 168 Na závěr FEG tvrdí, že odůvodnění napadeného rozsudku týkající se údajných protiprávních jednání FEG, pokud jde o ceny, vykazuje natolik závažné mezery, že tento rozsudek musí být zrušen, přinejmenším v té jeho části, která je věnována uvedeným protiprávním jednáním. Krom toho Soud v několika různých případech nesprávně použil čl. 81 odst. 1 ES, když kvalifikoval určitou dohodu jako jednání ve vzájemné shodě, aniž by prokázal, že tato dohoda v takové jednání skutečně vyústila.
- 169 Komise se domnívá, že tato část čtvrtého důvodu opravného prostředku je nepřipustná v rozsahu, v němž usiluje o zpochybnění skutkových závěrů Soudu, pokud jde o dostupné důkazy.
- 170 Podpůrně Komise odkazuje na body 327 a 328 napadeného rozsudku, v nichž Soud odůvodněným způsobem odmítl argument FEG a TU, podle něhož předmětné jednání nemělo cíl omezující hospodářskou soutěž.
- 171 Komise mimoto na rozdíl od toho, co tvrdí FEG, nespatřuje žádný rozpor mezi bodem 333 a body 334 až 339 napadeného rozsudku.
- 172 V první řadě Soud podle Komise skutečně v bodě 333 shledal, že si FEG nesprávně vyložila sporné rozhodnutí, protože toto rozhodnutí zmiňuje pozorovanou

podobnost mezi katalogy hlavních velkoobchodníků pro dokreslení slabého stupně hospodářské soutěže existující na trhu, a v bodě 334, že soutěž omezující charakter dohod v cenové oblasti byl právně dostačujícím způsobem prokázán, a že je tedy nadbytečné zkoumat jejich účinky na trh.

173 V bodech 335 až 338 pak Soud podle Komise přezkoumal pokus TU vysvětlit do očí bijící podobnost mezi katalogy. Poté Soud v bodech 338 a 339 vyjádřil obecný závěr této části rozsudku věnovaný výtkám týkajícím se právní kvalifikace skutkového stavu, když měl za to, že „prostřednictvím celé řady jednání, dohod a rozhodnutí členové FEG a samo toto sdružení, kteří disponují na dotčeném trhu převládající hospodářskou silou, usilovali ve vzájemné shodě o omezení cenové soutěže mezi nimi tak, že jednali ve vzájemné součinnosti v oblasti cen a slev, a v rámci FEG přijímali závazná rozhodnutí o cenách a reklamě“, a že Komise „tedy právně dostačujícím způsobem prokázala, že tyto praktiky byly v rozporu s článkem ES“.

174 Konečně, co se týče kritiky FEG mířící na bod 337 napadeného rozsudku, Komise se domnívá, že tato kritika usiluje ve skutečnosti o zpochybnění skutkového zjištění Soudu. Každopádně tvrdí, že tento bod je třeba chápat jako pokračování bodu 334 uvedeného rozsudku, v němž Soud shledal, že praktiky v cenové oblasti měly za cíl omezit hospodářskou soutěž, a že tedy bylo nadbytečné přezkoumávat jejich účinky na trh.

175 Komise uzavírá, že tato část čtvrtého důvodu opravného prostředku je nepřipustná nebo přinejmenším neopodstatněná stejně tak jako tento důvod opravného prostředku jako celek.

— Závěry Soudního dvora

176 Je třeba mít za to, že pátá část čtvrtého důvodu opravného prostředku je přípustná v rozsahu, v němž se týká především právní kvalifikace cenových doporučení zaslanych FEG jeho členům, když tato doporučení mají představovat známku existence omezení hospodářské soutěže, jakož i údajně vadného odůvodnění napadeného rozsudku v tomto ohledu.

177 Soud v bodě 326 napadeného rozsudku konstatoval následující:

„Co se týče toho, že FEG zaslal svým členům doporučení v cenové oblasti, je nesporné, že TU napomáhala FEG při přepočtu doporučených čistých cen uplatňovaných dodavateli některých plastových materiálů na doporučené hrubé ceny. Je rovněž nesporné, že FEG pravidelně svým členům zasílala nejčerstvější cenové seznamy pro tyto materiály. [FEG a TU] nezpochybnily, že v případě trubek z PVC zaslala FEG svým členům, v návaznosti na změny cen, o nichž rozhodli výrobci, aktualizované ceníky uvádějící rovněž snížení či zvýšení cen v procentním vyjádření, která doporučovala svým členům uplatňovat ([sporné] rozhodnutí, bod odůvodnění 85). [FEG a TU] konečně nezpochybnily pravdivost zápisu z regionálního shromáždění FEG ze dne 2. března 1989 ani jeho výklad podaný Komisí v bodě odůvodnění 87 [sporného] rozhodnutí. Z této písemnosti vyplývá, že FEG po zvýšení cen plastových trubek doporučilo svým členům, aby doporučené ceny dodržovali.“

178 V bodě 328 uvedeného rozsudku Soud odmítl zpochybnění skutečnosti, že úsilí vynaložené na přepočet cen sledovalo cíl omezující hospodářskou soutěž, učiněné ze strany FEG a TU. Soud konstatoval, že posledně uvedené mohly vykonávat vliv na volnou tvorbu cen prostřednictvím členů FEG prostřednictvím výměny a šíření

informací o cenách a slevách týkajících se některých elektrotechnických plastových materiálů. Soud z toho vyvodil závěr, že Komise tedy správně vycházela z těchto skutečností jako ze známek existence omezení hospodářské soutěže.

179 V tomto ohledu postačuje konstatovat, že Soud pouze použil ustálenou judikaturu Soudního dvora, podle níž je zohlednění konkrétních účinků dohody nadbytečné, jeví-li se, že cílem dohody je omezení, vyloučení nebo narušení hospodářské soutěže.

180 Krom toho je namístě odmítnout argument FEG vycházející z údajného rozporu mezi zjištěními Soudu učiněnými v bodě 333 a v bodě 339 napadeného rozsudku, jelikož tento argument spočívá na nesprávném výkladu těchto bodů. Z bodu 339 uvedeného rozsudku ve spojení s jeho bodem 338 vyplývá, že vyjadřuje obecný závěr této části rozsudku, když kvalifikuje jednání ve vzájemné shodě týkající se určování cen jako odporující článku 81 ES. Toto zjištění se tedy nevztahuje k podobnostem mezi cenami a slevami, jež byly uvedeny, jak to jasně ukazuje znění bodu 333, jako příklad charakterizující účinky dotčených jednání na trh, a nikoli jako protiprávní jednání oddělené od těch, která jsou uvedena ve výroku sporného rozhodnutí.

181 Co se týče kritiky FEG směřující proti bodu 337 napadeného rozsudku, je třeba konstatovat, že Soud neprovedl žádné neoprávněné obrácení důkazního břemene. Jelikož Komise podložila argumenty své zjištění, v bodě odůvodnění 119 sporného rozhodnutí, že neexistence cenové soutěže mezi členy FEG vyplývá i z cenové hladiny na nizozemském velkoobchodním trhu a že různé skutečnosti ukazují na to, že cenová hladina je pro elektrotechnický materiál v Nizozemsku vyšší než v ostatních členských státech, příslušelo FEG, aby podalo důkaz vyvracející taková zjištění.

- 182 Jelikož je napadený rozsudek v tomto ohledu dostatečně odůvodněný, musí být pátá část čtvrtého důvodu opravného prostředku zamítnuta jakožto neopodstatněná, a je tudíž nutno zamítnout i čtvrtý důvod opravného prostředku jako celek.

K pátému důvodu kasačního opravného prostředku, vycházejícímu z toho, že rozšíření kolektivního systému exkluzivity bylo přičteno FEG

Argumentace účastníků řízení

- 183 FEG vytýká Soudu, že podal nesprávný výklad práva Společenství, když v bodech 231, 236 a 393 napadeného rozsudku rozhodl bez dostatečných nepřímých důkazů, které by prokazovaly nepřímé zapojení FEG, že Komise mohla právoplatně přičíst FEG zjištěné protiprávní jednání na základě individuálních skutků členů tohoto sdružení. Soud podle FEG ponechal bez povšimnutí skutečnost, že FEG v provádění vytýkaných praktik nesehrálo žádnou vlastní roli oddělenou od role svých členů.
- 184 FEG přitom tvrdí, že k tomu, aby možno přihlédnout k souběžné účasti sdružení podniků a některých jeho členů na jednom a tomtéž protiprávním jednání, musí Komise prokázat, že jednání tohoto sdružení se odlišuje od jednání jeho členů.
- 185 FEG odkazuje na bod 227 napadeného rozsudku, ve spojení s jeho bodem 226, v němž Soud připustil, že Komise neuvedla jiné indicie přímého zapojení FEG ve skutcích týkajících se rozšíření kolektivního systému exkluzivity, než je interní přípis ze dne 12. září 1990, pocházející od jednoho z jeho členů. Podle FEG interní přípis této povahy, který byl vypracován, aniž by o tom FEG vědělo, nemůže sloužit k prokázání jeho vlastní role v těchto skutcích, oddělené od role jeho členů.

- 186 Co se týče toho, co Soud v bodech 230 a 392 napadeného rozsudku označil za společnou akci 26 členů FEG, se FEG domnívá, že Komise neprokázala, že toto sdružení výslovně nebo konkludentně vyjádřilo svůj souhlas s obsahem této akce. Pouhá skutečnost, že v této akci zapojené podniky byly členy FEG nestačí k tomu, aby posledně uvedenému sdružení bylo možné přičítat odpovědnost za takovou akci. Podle FEG Soud ani nepřezkoumal, zda se podílelo, či nikoli na prováděcích opatřeních souvisejících se společnou akcí vedenou jeho členy.
- 187 FEG rovněž zpochybňuje tvrzení Soud v bodě 392 napadeného rozsudku, podle něhož jeho 26 členů podílejících se na uvedené společné akci jednalo v obecném zájmu ostatních členů tohoto sdružení, a má za to, že takové tvrzení je nesrozumitelné, jelikož nepostačuje k tomu, aby mu bylo možné tuto akci přičítat.
- 188 FEG se rovněž domnívá, že Soud nesprávně použil judikaturu, když v bodě 391 napadeného rozsudku rozhodl, že pouhá skutečnost, že určitý omezený počet představitelů těchto 26 členů FEG zaujímal v určitém okamžiku v tomto sdružení vedoucí funkce, umožňovala tomuto sdružení přičítat jednání ve vzájemné shodě. Tato okolnost není s to představovat indicii vlastní role, oddělené od role jeho členů, kterou mělo FEG sehrát ve vztahu k tomuto jednání ve vzájemné shodě.
- 189 Komise má za to, že tento důvod opravného prostředku je nepřipustný v tom, že usiluje o zpochybnění skutkových závěrů učiněných Soudem.
- 190 Podpůrně uplatňuje, že tento důvod opravného prostředku spočívá na nesprávném výkladu napadeného rozsudku, a že není správné mít za to, že Soud založil přičtení uvedených jednání ve vzájemné shodě FEG pouze na skutcích jednotlivých členů tohoto sdružení.

- 191 Komise tvrdí, že Soud v bodě 236 napadeného rozsudku konstatoval, že jak FEG, tak i TU sehrály osobní a zvláštní roli v protiprávním jednání. K tomu, aby Komise mohla vycházet ze společné účasti sdružení a jeho členů na jednom a tomtéž protiprávním jednání přitom stačí, aby Komise ve vztahu k tomuto sdružení prokázala existenci jednání odděleného od jednání jeho členů. Komise se domnívá, že Soud postupoval právě tímto způsobem.
- 192 Krom toho Komise uplatňuje, že FEG přehlíží skutečnost, že podle Soudu bylo dotčené zakázané jednání součástí jediného protiprávního jednání (viz body 391 a 406 napadeného rozsudku). Podle Komise tedy postačí prokázat, že FEG přispělo k uskutečnění cílů jím zavedeného kolektivního systému exkluzivity a vědělo nebo mělo vědět o pokusech ze strany ostatních podniků podílejících se na protiprávním jednání o rozšíření tohoto systému na podniky, které nebyly členy NAVEG. Soud v bodech 391 až 393 uvedeného rozsudku shledal, že Komise použila v tomto ohledu přiměřené kritérium.
- 193 Komise tedy navrhuje odmítnout tento důvod opravného prostředku jako nepřijatelný nebo jej přinejmenším zamítnout jako neopodstatněný.

Závěry Soudního dvora

- 194 Jelikož FEG v rámci svého pátého důvodu opravného prostředku zpochybňuje právní kritéria, na jejichž základě Soud dospěl k závěru, že rozšíření kolektivního systému exkluzivity může být právoplatně přičítáno FEG, jakož i odůvodnění napadeného rozsudku v tomto ohledu, je pátý důvod opravného prostředku přípustný.

195 Jak vyplývá z bodu 213 napadeného rozsudku, Komise se ve sporném rozhodnutí domnívala, že FEG a TU se pokusily rozšířit rozsah působnosti džentlmenské dohody na dodavatele, kteří nebyli zastoupeni obchodními zástupci nebo dovozci, kteří byli členy NAVEG. Vycházela přitom z různých příkladů tlaků, jimž byli vystaveni dodavatelé, jako byly podniky Draka Polva, Holec, ABB a Klöckner Moeller (viz body odůvodnění 53 až 66 a 104 až 106 sporného rozhodnutí). Komise rovněž zdůraznila, že se FEG snažilo rozšířit kolektivní systém exkluzivity na firmu Philips, dodavatele elektrotechnického materiálu určeného pro širokou veřejnost.

196 V bodě 236 napadeného rozsudku Soud učinil závěr, že žádný z argumentů přezkoumávaných Soudem neumožňuje zpochybnit věcnou správnost skutkových zjištění, na něž se sporné rozhodnutí odvolávalo jako na důkaz existence tlaků vyvíjených ze strany FEG a TU na některé dodavatele, kteří neměli žádné vazby k NAVEG. Poukázal na to, že za těchto podmínek Komise správně konstatovala na základě objektivních a shodujících se indicií jednak, že se FEG snažilo rozšířit rozsah působnosti džentlmenské dohody na dodavatele, kteří neměli vazby k NAVEG, a jednak, že TU se zúčastnila několika kroků směřujících k provedení tohoto cíle.

197 V projednávané věci je nesporné, že Soud přistoupil k přezkumu zvláštní role, kterou FEG sehrálo v rozšíření džentlmenské dohody. Soud poté, co přezkoumal znění protokolu ze zasedání správní rady FEG ze dne 29. ledna 1991 a interního přípisu TU ze dne 12. září 1990, poukázal v bodě 226 napadeného rozsudku na to, že v nich uvedené zmínky vskutku představují indicii existence dohody mezi členy FEG a přímého zapojení posledně uvedeného sdružení do přípravy zamýšlené odpovědi v reakci na vstup CEF na nizozemský trh.

198 Odkaz na kritérium přímého zapojení FEG do snah jeho členů dosáhnout rozšíření kolektivního systému exkluzivity na dodavatele, kteří byli až doposud třetími

stranami, je mimoto uveden v bodě 231 napadeného rozsudku. Soud v bodech 227 až 230 uvedeného rozsudku přezkoumával určité shodující se indicie ukazující na to, že členové FEG se snažili, ať již jednotlivě, nebo ve vzájemné shodě, získat od dodavatelů, kteří byli ve vztahu k NAVEG třetími stranami, závazky ve prospěch všech členů FEG, takže se tito dodavatelé mohli oprávněně domnívat, že tyto akce byly podniknuty pod záštitou posledně uvedeného sdružení nebo s jeho souhlasem.

199 Na základě těchto skutečností Soud v bodě 231 napadeného rozsudku učinil závěr, že ze společných akcí některých členů FEG – včetně několika jeho bývalých vedoucích pracovníků zasedajících ve správní radě – vyplývá, že jednali nikoliv individuálně, ale za všechny členy tohoto sdružení, aniž by však jednali přímo jménem tohoto sdružení. Podle Soudu Komise mohla z těchto akcí právem dovodit, že FEG projevila svůj úmysl rozšířit kolektivní systém exkluzivity na dodavatele, kteří byli ve vztahu k NAVEG třetími stranami.

200 Jak poukázala generální advokátka v bodě 85 svého stanoviska, Soud tedy žádným způsobem nepostavil na roveň jednání FEG jednání jeho členů a zejména TU, ale přistoupil k oddělenému posouzení účasti tohoto sdružení na protisoutěžním jednání.

201 Za těchto okolností se Soud mohl právem ztotožnit se zjištěními Komise, pokud jde o účast FEG na rozšíření kolektivního systému exkluzivity. Mimoto v tomto ohledu nelze shledat žádnou vadu v odůvodnění. Pátý důvod dovolávaný FEG na podporu jejího kasačního opravného prostředku musí být tedy zamítnut jako neopodstatněný.

K šestému důvodu kasačního opravného prostředku, vycházejícímu z určení délky trvání protiprávních jednání přičítaných Komisí sdružení FEG

Argumentace účastníků řízení

- 202 FEG kritizuje napadený rozsudek v rozsahu, v němž Soud odmítl argumenty, jichž se FEG a TU dovolávaly proti určení délky trvání protiprávního jednání, tak jak z ní vycházela Komise. Soud tak měl popřít čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17, jakož i obecné zásady práva Společenství, pokud jde o odůvodnění soudních rozhodnutí a proporcionalitu, co se týče výše pokut.
- 203 Právní rozbor Soudu podle FEG nesprávně vůbec nerozlišoval mezi jednotlivými dotčenými protiprávními jednáními, a to navzdory jejich různorodé povaze.
- 204 FEG označuje za nesrozumitelné tvrzení Soud v bodě 406 napadeného rozsudku, podle něhož protiprávní jednání uvedená v tomto bodě mají „pokračující“ charakter. Tvrdí, že Soud pro účely určení jejich délky trvání neprávem nepřihlédl ke skutečnosti, že v projednávané věci neexistuje žádný „jednotný záměr“.
- 205 Komise uvádí, že šestý důvod opravného prostředku se týká skutkových závěrů Soudu, a je v důsledku toho nepřijatelný.
- 206 Podpůrně se Komise domnívá, že tento důvod opravného prostředku je založen na nesprávném výkladu napadeného rozsudku. Soud podle ní v bodě 342 tohoto rozsudku výslovně konstatoval společný účel a soudržnost obou protiprávních

jednání, která jsou vytýkána sdružení FEG, a sice kolektivního systému exkluzivity a jednání ve vzájemné shodě týkajícího se určování cen.

- 207 Komise tedy navrhuje odmítnout šestý důvod opravného prostředku jako nepřipustný nebo jej přinejmenším zamítnout jako neopodstatněný.

Závěry Soudního dvora

- 208 Znění šestého důvodu opravného prostředku ukazuje, že v rámci tohoto důvodu FEG pouze přebírá stejné argumenty, kterých se již dovolávala ve svém třetím důvodu opravného prostředku, vycházejícím ze závěrů, které učinil Soud ve vztahu k důkazu předloženému Komisi, pokud jde o trvání kolektivního systému exkluzivity, jakož i v rámci první části čtvrtého důvodu opravného prostředku, týkající se kvalifikace jednání ve vzájemné shodě v cenové oblasti jakožto představujícího jediné pokračující protiprávní jednání. V důsledku toho postačí odkázat na zjištění Soudního dvora týkající se třetího důvodu opravného prostředku a první části důvodu čtvrtého, které byly zamítnuty v bodech 101, respektive 115, tohoto rozsudku.

K sedmému důvodu kasačního opravného prostředku, týkajícímu se návrhu na snížení částky pokuty

Argumentace účastníků řízení

- 209 Tento důvod opravného prostředku uplatňovaný FEG směřuje proti bodům 436 až 438 napadeného rozsudku, podle nichž nadměrně dlouhá délka trvání správního řízení nemusí vést k podstatnému snížení pokuty, která mu byla uložena.

210 FEG se domnívá, že Soud tím, že v bodě 438 rozhodl, že FEG a TU nepředložily žádný důkaz odůvodňující dodatečné snížení částky pokuty, která FEG byla uložena, použil nesprávně čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 nebo přinejmenším obecné zásady práva Společenství, pokud jde o odůvodnění soudních rozhodnutí a proporcionalitu při určování částky pokut.

211 FEG vytýká Soudu, že v bodech 85 a 436 napadeného rozsudku stanovil, že Komise byla odpovědná za nadměrně dlouhou délku trvání řízení, ale že k této délce trvání nepřihlédl za účelem odůvodnění dodatečného snížení částky pokuty.

212 Komise v tomto ohledu uplatňuje, že tento důvod opravného prostředku je zjevně nepřijatelný, jelikož Soudnímu dvoru nepřísluší, aby nahradil závěry Soudu svými vlastními závěry, pokud Soud rozhoduje o částce pokut uložených podnikům z důvodu porušení práva Společenství (viz výše uvedený rozsudek *Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise*, bod 614). Krom toho FEG tímto důvodem opravného prostředku zpochybňuje skutkové zjištění Soudu, podle něhož porušením zásady přiměřené lhůty nebyla dotčena schopnost tohoto sdružení se bránit.

- 213 Komise krom toho tvrdí, že Soud přezkoumal, zda konkrétní okolnosti věci odůvodňují snížení peněžité pokuty uložené FEG, a v tomto ohledu rozhodl, že takové snížení odůvodněno není (body 436 až 438 napadeného rozsudku).
- 214 Komise se tedy domnívá, že sedmý důvod opravného prostředku je zjevně nepřijatelný nebo přinejmenším neopodstatněný.
- 215 CEF ve svém vyjádření předloženém v odpověď na oznámení kasačního opravného prostředku, které obdržela jakožto vedlejší účastnice v prvním stupni, rovněž uplatňuje, že sedmý důvod opravného prostředku není přípustný, jelikož se v projednávaném případě týká skutkových zjištění Soudu, která nemohou být předmětem přezkumu v rámci tohoto kasačního opravného prostředku.
- 216 Podpůrně se CEF domnívá, že sedmý důvod opravného prostředku není opodstatněný.

Závěry Soudního dvora

- 217 Je třeba připomenout, že pouze Soud je příslušný k tomu, aby přezkoumal způsob, jímž Komise posoudila v každém jednotlivém případě závažnost protiprávních

jednání. V rámci kasačního opravného prostředku je předmětem přezkumu Soudního dvora jednak to, v jakém rozsahu Soud přihlédl právně správným způsobem ke všem zásadním faktorům pro posouzení závažnosti určitého jednání ve světle článku 81 ES a článku 15 nařízení č. 17, a jednak ověření, zda Soud právně dostačujícím způsobem odpověděl na veškeré argumenty dovolávané navrhovatelem směřující ke zrušení nebo snížení pokuty (viz zejména výše uvedený rozsudek *Baustahlgewebe v. Komise*, bod 128).

218 Jak vyplývá z bodů 152 a 153 sporného rozhodnutí citovaných v bodě 9 tohoto rozsudku, Komise tím, že snížila částku pokut, zohlednila nadměrnou délku trvání správního řízení, která je jí přičitatelná.

219 Soud v bodě 438 napadeného rozsudku konstatoval, že „Komise ze svého vlastního podnětu snížila pokutu. Možnost přiznat takové snížení se začleňuje do rámce výkonu výsad Komise. Žalobci nepředložili žádnou skutečnost odůvodňující to, aby Soud při výkonu své pravomoci soudního přezkumu v plné jurisdikci uvažoval o přiznání dodatečného snížení částky pokuty. V důsledku toho není namístě vyhovět návrhu žalobců v tomto ohledu.“

220 Jelikož toto konstatování není stíženo žádným nesprávným právním posouzením, je třeba sedmý důvod opravného prostředku zamítnout jako neopodstatněný.

K nákladům řízení

221 Podle čl. 122 prvního pododstavce jednacího řádu, není-li kasační opravný prostředek opodstatněný nebo je-li opodstatněný a Soudní dvůr vydává sám konečné rozhodnutí ve věci, rozhodne o nákladech řízení. Podle čl. 69 odst. 2 prvního pododstavce téhož jednacího řádu, jenž se na řízení o opravném prostředku použije na základě článku 118 tohoto jednacího řádu, se účastníku řízení, který neměl úspěch ve věci, uloží náhrada nákladů řízení, pokud to účastník řízení, který měl ve věci úspěch, požadoval. Vzhledem k tomu, že FEG nemělo úspěch ve svých důvodech opravného prostředku, s výjimkou důvodu vycházejícího z popření zásady přiměřené lhůty, který byl však zamítnut Soudním dvorem, je namístež uložit FEG náhradu nákladů tohoto řízení o kasačním opravném prostředku. Pokud jde o náklady řízení související s řízeními v prvním stupni, která vedla k napadenému rozsudku, je namístež rozhodnout, že bez ohledu na jeho částečné zrušení je nadále ponese FEG, v souladu s podmínkami vymezenými v bodě 2 výroku uvedeného rozsudku.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

- 1) Rozsudek Soudu prvního stupně Evropských společenství ze dne 16. prosince 2003, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied a Technische Unie v. Komise (T-5/00 a T-6/00), se zrušuje pouze v rozsahu, v němž Soud opomenul v rámci přezkumu žalobního důvodu vycházejícího z porušení zásady přiměřené lhůty ověřit, zda nadměrnou délkou trvání celého správního řízení, tedy včetně fáze předcházející oznámení námitek, přičitatelnou Komisi Evropských spole-**

čerství, mohly být dotčeny budoucí možnosti obhajoby Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied.

- 2) **Ve zbývající části se kasační opravný prostředek zamítá.**

- 3) **Žaloba podaná Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied k Soudu prvního stupně se v rozsahu, v němž je zčásti založena na žalobním důvodu vycházejícím z porušení zásady přiměřené lhůty, zamítá.**

- 4) **Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied se ukládá náhrada nákladů tohoto řízení o kasačním opravném prostředku. Náklady spojené s řízeními v prvním stupni, která vedla k rozsudku ze dne 16. prosince 2003, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied a Technische Unie v. Komise (T-5/00 a T-6/00), ponese i nadále Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied v souladu s podmínkami vymezenými v bodě 2 výroku uvedeného rozsudku.**

Podpisy.